Komisja Nadzoru Finansowego

Rekomendacja E-SKOK

dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem operacyjnym, stopy procentowej, płynności i koncentracji w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych

Warszawa, wrzesień 2016 r.

Wstęp

Niniejszy dokument wydany jest na podstawie art. 62 ust. 2 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1450, z późn. zm.) i stanowi zbiór dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem operacyjnym, stopy procentowej, płynności i koncentracji w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (dalej: kasy).

Zarządzanie ryzykiem w instytucjach finansowych stanowi jeden z filarów ich bezpiecznego i sprawnego funkcjonowania. Należy wskazać, że prawidłowe zarządzanie ryzykiem operacyjnym, stopy procentowej, koncentracji i płynności ma fundamentalne znaczenie dla bezpieczeństwa i rozwoju sektora spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych bezpośrednio przekładając się na bezpieczeństwo depozytów członków kas, stabilne funkcjonowanie kas oraz wyniki finansowe sektora.

Postanowienia Rekomendacji E-SKOK odnoszą się do czterech podstawowych zdaniem nadzoru rodzajów ryzyka (obok ryzyka kredytowego, do którego odnosi się Rekomendacja A-SKOK), tj. ryzyka operacyjnego, ryzyka stopy procentowej, ryzyka płynności i ryzyka koncentracji. Istotnymi obszarami objętymi zakresem Rekomendacji są wzajemne relacje pomiędzy zarządem i radą nadzorczą kasy w odniesieniu do kluczowych zagadnień zarządzania ryzykiem oraz identyfikacja, pomiar i ocena ryzyka. Rekomendacja odnosi się także do ograniczania ryzyka, jego monitorowania i raportowania oraz funkcjonowania w kasach kontroli wewnętrznej.

Rekomendacja podzielona została na dwie części:

1. Cześć wspólną odnoszącą się do wszystkich rodzajów ryzyka ujętych w Rekomendacji.
2. Część odnoszącą się do poszczególnych rodzajów ryzyka ujętych w Rekomendacji i zawierającą specyficzne dla nich postanowienia.

Przygotowując postanowienia niniejszej Rekomendacji nadzór brał pod uwagę:

- standardy Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego, dostosowane do specyfiki sektora spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, zważywszy na fakt, iż kasy obsługują przede wszystkim osoby fizyczne i wachlarz ich oferty jest bardziej ograniczony niż w bankach oraz że obsługują jedynie swoich członków z założenia powiązanych więzią, określoną w statucie kasy,
- wytyczne opracowane przez Światową Radę Unii Kredytowych (WOCCU) oraz wytyczne Międzynarodowej Sieci Regulatorów Unii Kredytowych (ICURN),
- identyfikowane w trakcie procesów inspekcyjnych oraz nadzoru analitycznego nad sektorem SKOK problemy i zagrożenia.

Ryzyko operacyjne, ze względu na swój kompleksowy charakter, może mieć znaczący wpływ na działalność i sytuację spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, zwłaszcza, że obok otoczenia oraz zdarzeń zewnętrznych, jego źródłem jest kasa jako zarządzany w określony sposób podmiot. Jak wynika z dostępnych opracowań, ryzyko operacyjne jest drugim

najistotniejszym po ryzyku kredytowym rodzajem ryzyka w instytucjach finansowych. Co więcej, analizy spektakularnych strat w systemie finansowym na świecie wskazują, iż – mimo, że ujawniły się one w obszarze ryzyka kredytowego lub rynkowego – ich faktycznym źródłem było ryzyko operacyjne.

Ryzyko stopy procentowej będące nieodłącznym elementem procesu pośrednictwa finansowego i transformacji terminów przeszacowania, stanowi jeden z istotnych rodzajów ryzyka w działalności instytucji finansowych. Doświadczenia międzynarodowe wskazują, iż nieumiejętne zarządzanie tym rodzajem ryzyka lub wręcz brak sprawowania kontroli nad nim doprowadziło w historii do licznych bankructw instytucji finansowych.

Ryzyko płynności jest nieodłącznie związane z działalnością instytucji finansowych i stanowi jeden z podstawowych rodzajów ryzyka w działalności, w której występuje transformacja terminów – zapadalności długoterminowych aktywów i wymagalności krótkoterminowych pasywów. Nieumiejętne zarządzanie ryzykiem płynności, nawet w przypadku wypłacalnych instytucji, rodzi istotne zagrożenie dla działalności instytucji.

Ryzyko koncentracji, które wynika z nadmiernych koncentracji z tytułu ekspozycji wobec poszczególnych członków kas lub grup powiązanych i zależnych od siebie członków kas – w inny sposób niż statutowo określona więź członkowska, może doprowadzić do powstania strat na tyle dużych, by zagrozić kondycji finansowej instytucji lub zdolności do prowadzenia podstawowej działalności lub doprowadzić do istotnej zmiany profilu ryzyka instytucji.

Rozpoczynając prace nad Rekomendacją E-SKOK, podobnie jak w przypadku poprzednich Rekomendacji wydanych dla sektora SKOK, nadzór przyjął założenia oparte na konieczności uwzględnienia podobieństw wynikających z oferowania tych samych typów produktów finansowych oraz prowadzenia działalności w oparciu o zbliżony model funkcjonowania co banki (a tym samym narażenia w podobnym stopniu na ryzyko – zarówno w kontekście rodzajów ryzyka, jak i jego skali w zależności od przyjmowanych rozwiązań organizacyjnych i podejmowanych decyzji), a także różnic wynikających z przepisów dot. sektora SKOK w porównaniu z przepisami skierowanymi do banków oraz różnych etapów rozwoju tych podmiotów.

Zakres stosowania Rekomendacji do poszczególnych kas oraz rola Kasy Krajowej

Z uwagi na duże zróżnicowanie kas co do skali prowadzonej przez nie działalności (wielkość sumy bilansowej, liczba członków, liczba zatrudnionych itd.) i związanego z nią ryzyka, przy stosowaniu postanowień Rekomendacji E-SKOK zastosowanie ma zasada proporcjonalności. W myśl tej zasady, sposób realizacji tych rekomendacji i wskazanych w nich celów może być odmienny w poszczególnych kasach.

W związku z tym Rekomendację należy traktować jako zbiór dobrych praktyk, jednak stosowanie tych praktyk powinno zależeć m.in. od tego, na ile przystają one do specyfiki i profilu ryzyka kasy, szczególnych uwarunkowań prawnych, w jakich się ona znajduje oraz stosunku kosztów ich wprowadzenia do wynikających z tego korzyści (także z perspektywy bezpieczeństwa członków kasy). Jednocześnie nadzór oczekuje, że decyzje dotyczące zakresu

i sposobu wprowadzenia wskazanych w Rekomendacji rozwiązań poprzedzone zostaną pogłębioną analizą i poparte będą stosowną argumentacją.

Na potrzeby określenia zakresu stosowania wybranych postanowień Rekomendacji E-SKOK, kasy zostały podzielone na trzy grupy:

- **GRUPA I** – to kasy spełniające łącznie dwa kryteria: suma bilansowa kasy jest mniejsza, niż 50 mln zł oraz liczba członków jest niższa niż 10 tys.;
- **GRUPA II** – to kasy o sumie bilansowej co najmniej 50 mln zł, lecz nie więcej niż 200 mln zł (niezależnie od liczby członków) oraz kasy o sumie bilansowej poniżej 50 mln zł i liczbie członków co najmniej 10 tys.;
- **GRUPA III** – to kasy o sumie bilansowej powyżej 200 mln zł (niezależnie od liczby członków).

Do najmniejszych kas (GRUPA I) odnoszą się bezpośrednio tylko rekomendacje główne (tj. Rekomendacja 1, Rekomendacja 2, itd.), a w zakresie objętym rekomendacjami szczegółowymi (tj. rekomendacjami 1.1, 1.2, itd.), kasy mogą wprowadzić własne rozwiązania, mając na uwadze, aby rozwiązania te zapewniały realizację celów określonych w poszczególnych rekomendacjach. Ponadto kasy z GRUPY I mogą zdecydować o niestosowaniu Rekomendacji 11, 18, 24 i 32 dotyczących przeprowadzania testów warunków skrajnych (a w konsekwencji także innych rekomendacji, w zakresie w jakim dotyczą one testów warunków skrajnych) oraz Rekomendacji 9, 12, 13, 14, 15, 16 dotyczących ryzyka operacyjnego, Rekomendacji 23 dotyczącej ryzyka płynności oraz Rekomendacji 31 i 34 dotyczących ryzyka koncentracji.

Kasy z GRUPY II mogą zadecydować o niestosowaniu Rekomendacji 11, 18, 24 i 32 dotyczących przeprowadzania testów warunków skrajnych (a w konsekwencji także innych rekomendacji, w zakresie w jakim dotyczą one testów warunków skrajnych) oraz rekomendacji szczegółowych w zakresie Rekomendacji 12, 13, 14, 15, 16 dotyczących ryzyka operacyjnego.

W przypadku największych kas (GRUPA III), nadzór oczekuje wdrożenia Rekomendacji w pełnym zakresie, tj. rekomendacji głównych oraz szczegółowych.

Uwzględniając zadania Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej (dalej: Kasa Krajowa) określone w art. 44 ust. 2 ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, w celu zapewnienia jak najsprawniejszego wdrożenia postanowień Rekomendacji przez spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe oraz mając na uwadze potrzebę ograniczenia obciążeń organizacyjnych dla kas związanych z tym procesem, nadzór oczekuje, że Kasa Krajowa będzie wspierała kasy w procesie poprawy zarządzania rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji i dostosowywania się do postanowień Rekomendacji – stosownie do potrzeb zgłaszanych przez poszczególne kasy (np. w zakresie organizacji poszczególnych procesów, czy też określenia limitów ograniczających poszczególne rodzaje ryzyka uwzględnione w Rekomendacji), tak aby w znaczący sposób ułatwić (zwłaszcza mniejszym kasom) dostosowanie się do Rekomendacji.

Ilekroć w poszczególnych rekomendacjach mowa jest o „kredytobiorcy" lub „kredycie", postanowienia tych rekomendacji mają zastosowanie także do „pożyczkobiorców" i

„pożyczek”, o ile nie określono inaczej lub też brak możliwości dostosowania się kasy do danego postanowienia wynika ze specyfiki pożyczek. Ponadto na potrzeby Rekomendacji, zwroty „członek kasy” oraz „kredytobiorca” są stosowane zamiennie.

Komisja Nadzoru Finansowego oczekuje, że Rekomendacja E-SKOK dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem operacyjnym, stopy procentowej, płynności i koncentracji w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, stanowiąca załącznik do uchwały Nr 684/2016 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 27 września 2016 r. (Dz. Urz. KNF poz. ……) zostanie wprowadzona nie później niż do dnia 31 grudnia 2017 r.

Słowniczek pojęć

1. **Alternatywne źródła finansowania** – potencjalnie dostępne źródła płynności wzmacniające zdolność kasy do przetrwania zdarzeń kryzysowych. W zależności od charakteru, dotkliwości oraz okresu trwania zdarzenia kryzysowego, do potencjalnych źródeł finansowania można zaliczyć, przykładowo:
   a) przyrost depozytów,
   b) wydłużenie terminów wymagalności zobowiązań,
   c) sekurytyzację aktywów,
   d) sprzedaż wysoce płynnych aktywów,
   e) ciągnięcie przyznanych linii kredytowych,
   f) kredyt lub pożyczkę z funduszu kredytowo-inwestycyjnego lub pożyczkę z funduszu stabilizacyjnego z Kasy Krajowej.
2. **Analiza scenariuszowa** – polega na przeprowadzeniu analizy przy założeniu scenariuszy jednoczesnej zmiany wielu współwystępujących czynników ryzyka oraz badaniu ich wpływu na sytuację kasy.
3. **Analiza wrażliwości** – polega na przeprowadzeniu analizy przy założeniu zmian poszczególnych czynników ryzyka, a także kombinacji takich zmian oraz statycznym analizowaniu ich wpływu na sytuację kasy.
4. **Apetyt na ryzyko** – bieżąca i przyszła gotowość kasy do podejmowania ryzyka. Apetyt na ryzyko powinien być wpisany w założenia całościowej strategii działalności kasy. Powinien także odpowiadać następującym uwarunkowaniom działalności kasy, jak:
   a) strategia działalności i cele strategiczne,
   b) cele operacyjne,
   c) rola, jaką kasa pełni w systemie finansowym,
   d) kondycja finansowa,
   e) zdolność do pozyskiwania finansowania.
5. **Ekspozycja kredytowa** – należność kasy z tytułu kredytu i pożyczki, limitu zadłużenia (w tym z tytułu karty kredytowej i obciążeniowej), nabytej wierzytelności, czeku i weksla, zrealizowanej gwarancji, innej wierzytelności o podobnym charakterze oraz udzielone zobowiązanie pozabilansowe.
6. **Grupa powiązanych członków** – grupa powiązanych i zależnych od siebie członków kasy w inny sposób niż statutowo określona więź członkowska, charakteryzujących się potencjałem do generowania strat na tyle dużych, by zagrozić kondycji finansowej kasy lub zdolności do prowadzenia podstawowej działalności lub doprowadzić do istotnej zmiany profilu ryzyka kasy.
7. **Jednostka organizacyjna** – zasadniczy element struktury organizacyjnej wydzielony ze względu na funkcje w organizacji lub według innych kryteriów.
8. **Kluczowe procesy** – wskazane przez kasę procesy w obrębie jej działalności, które

warunkują realizację strategii kasy (w tym strategii biznesowej i zarządzania ryzykiem).

9. **Krytyczne procesy** – wskazane przez kasę procesy w obrębie jej działalności, w przypadku których szybkie odzyskanie sprawności działania może mieć istotne znaczenie z punktu widzenia ciągłości działania instytucji.
10. **Krzywa dochodowości** – krzywa obrazująca wzajemne relacje między stopami procentowymi i różnymi terminami zapadalności.
11. **Luka płynności (urealniona)** – zestawienie niedopasowania terminów zapadalności aktywów i wymagalności pasywów w danym przedziale czasowym uwzględniające założenia co do możliwych zachowań pozycji aktywów, pasywów i pozycji pozabilansowych w celu realnego ustalenia przyszłego poziomu płynności. Szacowanie urealnionych przepływów pieniężnych wymaga wypracowania przez kasę własnej, ostrożnościowej techniki ich oceny uwzględniającej założenia dotyczące m. in. wcześniejszych wypłat depozytów, późniejszych spłat kredytów, stabilności źródeł finansowania, zasad wpływu na pozycję płynności zobowiązań i należności warunkowych oraz innych transakcji pozabilansowych, kosztów wymuszonej sprzedaży aktywów czy zmian sytuacji gospodarczej i zmianę preferencji co do produktów przez członków.
12. **Luka płynności (kontraktowa)** – zestawienie niedopasowania terminów zapadalności aktywów i wymagalności pasywów w danym przedziale czasowym, sporządzane na podstawie szacunków przepływów pieniężnych w celu ustalenia przyszłego poziomu płynności. Szacowanie przepływów pieniężnych polega na ustaleniu okresów pozostałych do zapadalności aktywów i wymagalności pasywów oraz pozycji pozabilansowych poprzez zestawienie tych aktywów, pasywów i pozycji pozabilansowych w narastających przedziałach czasowych, licząc od daty sporządzenia zestawienia. Występowanie dodatniej/ujemnej różnicy pomiędzy sumą aktywów zapadających a sumą pasywów wymagalnych i pozycji pozabilansowych w danym przedziale czasowym wskazuje na utrzymywanie luki dodatniej/ujemnej.
13. **Płynność długoterminowa** – zdolność wykonywania wszystkich zobowiązań pieniężnych w terminie płatności przypadającym w okresie powyżej 12 miesięcy.
14. **Płynność krótkoterminowa** – zdolność wykonywania wszystkich zobowiązań pieniężnych w terminie płatności przypadającym w okresie 30 kolejnych dni.
15. **Płynność średnioterminowa** – zdolność wykonywania wszystkich zobowiązań pieniężnych w terminie płatności przypadającym w okresie od 1 do 12 miesięcy.
16. **Podmioty zewnętrzne współpracujące z kasą w zakresie realizacji jej zadań** – podmioty, które współpracują z kasą w zakresie zadań kasy określonych w art. 3 Ustawy.
17. **Profil ryzyka operacyjnego** – skala i struktura ekspozycji na ryzyko operacyjne; określa stopień narażenia na ryzyko operacyjne i może być wyrażony w wybranych przez kasę wymiarach strukturalnych (takich jak m.in. rodzaje zdarzeń operacyjnych, kluczowe procesy) oraz wymiarach skali (takich jak m.in. oszacowana potencjalna wielkość straty); do jego ustalenia kasa wykorzystuje m.in. posiadane informacje na temat zdarzeń

operacyjnych (w tym dotyczące ich częstości i dotkliwości) oraz informacje pochodzące z wykorzystywanych narzędzi zarządzania ryzykiem operacyjnym.

18. **Rezerwa obowiązkowa** – rezerwa środków płynnych utrzymywana przez kasę zgodnie z art. 38 ust. 3 i 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz.U. z 2013 r. poz. 908, z późn. zm.).
19. **Rezerwa płynna –** rezerwa środków płynnych utrzymywana przez kasę zgodnie z art. 38 Ustawy.
20. **Ryzyko koncentracji** – zagrożenie wynikające z nadmiernej koncentracji wobec poszczególnych członków kasy lub grup powiązanych i zależnych od siebie członków kasy – w inny sposób niż statutowo określona więź członkowska, charakteryzujących się potencjałem do generowania strat na tyle dużych, by zagrozić kondycji finansowej kasy lub zdolności do prowadzenia podstawowej działalności lub doprowadzić do istotnej zmiany profilu ryzyka kasy. Nadmierna koncentracja z tytułu ekspozycji kredytowych może występować wobec poszczególnych członków, grup powiązanych członków, członków działających w tym samym sektorze gospodarki, regionie geograficznym, prowadzących tę samą działalność oraz ekspozycji kredytowych denominowanych w tej samej walucie lub indeksowanych do tej samej waluty.
21. **Ryzyko operacyjne** – zagrożenie wystąpieniem straty wynikającej z niedostosowania lub zawodności procesów wewnętrznych, ludzi i systemów lub ze zdarzeń zewnętrznych, obejmujące również ryzyko prawne.
22. **Ryzyko płynności** – zagrożenie utratą zdolności do finansowania aktywów i terminowego wykonania zobowiązań w toku normalnej działalności kasy lub w innych warunkach, które można przewidzieć, powodujące konieczność poniesienia nieakceptowanych strat.
23. **Ryzyko stopy procentowej** – zagrożenie wynikające z narażenia aktualnego i przyszłego wyniku finansowego kasy oraz jej kapitału na niekorzystny wpływ zmian stóp procentowych.
24. **Test odwrócony** – polega na przeprowadzeniu analizy przy przyjęciu założenia wystąpienia negatywnych skutków zmaterializowania się ryzyka oraz określeniu scenariuszy w ramach analizy scenariuszowej, które mogłyby do takich sytuacji doprowadzić.
25. **Ustawa** – ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U z 2013 r. poz.1450, z późn. zm.).
26. **Wartości progowe –** wielkości, po przekroczeniu których uruchomione zostają działania/warunki określone w umowie.
27. **Zdarzenia progowe dla pozycji pozabilansowych w kontekście ryzyka utraty płynności** – zdarzenia związane z pozycjami pozabilansowymi, których wystąpienie uruchamia zawarte w umowach działania generujące zapotrzebowanie na płynność.
28. **Zdarzenia/sytuacje/warunki kryzysowe** – najbardziej dotkliwe scenariusze warunków

skrajnych, które mogą wpływać na zdolność kasy do sprzedaży aktywów lub ograniczyć dostęp do źródeł finansowania.

29. **Zdolność do kompensacji niedoborów** – plan utrzymywania nadwyżki płynności lub posiadania dostępu do źródeł płynności w stosunku do scenariusza warunków normalnych w krótkim, średnim i długim horyzoncie czasowym oraz na wypadek realizacji scenariuszy skrajnych, jak również plan sposobów dalszego pozyskania płynności, czy to poprzez nowe źródła finansowania, przystosowanie działalności lub inne działania określone w awaryjnym planie płynności. Zdolność do kompensacji niedoborów zawiera nadwyżkę płynności i jest od niej znacznie szersza.

Spis rekomendacji

Rekomendacje odnoszące się do wszystkich rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji

Zarząd i rada nadzorcza

Rekomendacja 1

Zarząd kasy jest odpowiedzialny za opracowanie oraz wprowadzenie w życie sporządzonych w formie pisemnej polityk zarządzania ryzykiem:

a) operacyjnym,
b) stopy procentowej,
c) płynności,
d) koncentracji.

Rekomendacja 2

Kasa powinna opracować w formie pisemnej i wprowadzić procedury zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka wynikające z polityk zarządzania rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji.

Rekomendacja 3

Zarząd kasy powinien wyznaczyć osoby odpowiedzialne za ryzyko i zapewnić wdrożenie polityk kasy w zakresie zarządzania rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji.

Rekomendacja 4

Zarząd kasy powinien co najmniej raz w roku lub w przypadku istotnych zmian dokonywać oceny przyjętych polityk w zakresie rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji pod względem sposobu ich stosowania oraz ewentualnej konieczności wprowadzenia zmian. Zarząd kasy powinien poinformować radę nadzorczą o wynikach oceny.

Rekomendacja 5

Rada nadzorcza, w ramach wypełniania swoich funkcji i odpowiedzialności za proces zarządzania ryzykiem w kasie, powinna nadzorować realizację polityk zarządzania rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji.

Rekomendacja 6

Struktura organizacyjna kasy, w sposób odpowiadający skali działalności i profilowi ryzyka, powinna zapewniać podział funkcjonalny w ramach organizacji (z zachowaniem jej spójności organizacyjnej pozwalającej na pełną kontrolę i podejmowanie decyzji przez organy kasy) pomiędzy jednostkami:

a) przeprowadzającymi operacje mające wpływ na rodzaje ryzyka uwzględnione w Rekomendacji,
b) odpowiedzialnymi za monitorowanie i kontrolowanie tych rodzajów ryzyka.

Kontrola wewnętrzna

Rekomendacja 7

Kontrola wewnętrzna w kasie powinna obejmować działalność kasy w zakresie rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji.

Rekomendacje dotyczące poszczególnych rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji

Ryzyko operacyjne

Zarząd i rada nadzorcza

Rekomendacja 8

Kasa powinna dostosować procesy i zasoby (w szczególności zatrudnienie, wsparcie informatyczne) do skali i złożoności prowadzonej działalności, z uwzględnieniem konieczności zapewnienia sprawnego zarządzania ryzykiem operacyjnym.

Identyfikacja, pomiar, ocena i narzędzia wspierające proces zarządzania ryzykiem operacyjnym

Rekomendacja 9

Kasa powinna identyfikować zagrożenia związane z ryzykiem operacyjnym dla wszystkich istotnych obszarów działalności kasy oraz tworzenia wszelkich nowych i modyfikacji już istniejących produktów, procesów i systemów.

Rekomendacja 10

Zarządzanie ryzykiem operacyjnym powinno opierać się na rzetelnej ocenie ryzyka, przeprowadzonej na podstawie zatwierdzonych procedur.

Rekomendacja 11

Kasa w ramach oceny ryzyka operacyjnego powinna przeprowadzać testy warunków skrajnych, których programy są regularnie przeglądane i oceniane pod kątem efektywności i dopasowania do potrzeb, zarówno pod względem jakościowym, jak i ilościowym.

Okresowe (przeprowadzane co najmniej raz w roku) testy warunków skrajnych powinny obejmować estymacje zdarzeń i strat operacyjnych oraz testy scenariuszowe obejmujące analizę potencjalnych zagrożeń.

Na podstawie testów należy określić sposób postępowania z poszczególnymi zidentyfikowanymi rodzajami ryzyka w ramach ryzyka operacyjnego, w tym maksymalny, akceptowany ich poziom.

Przeciwdziałanie i ograniczanie ryzyka stopy procentowej

Rekomendacja 12

Kasa powinna zdefiniować, odpowiednio do rodzaju i poziomu zidentyfikowanych rodzajów ryzyka w ramach ryzyka operacyjnego, działania przeciwdziałające ryzyku, zmierzające do jego unikania, ograniczania lub transferowania.

Rekomendacja 13

Kasa powinna posiadać system zarządzania ciągłością działania, w tym plany utrzymania ciągłości działania oraz plany awaryjne, zapewniający nieprzerwane działanie kasy na określonym poziomie, uwzględniający profil ryzyka operacyjnego kasy.

Rekomendacja 14

Kasa, w ramach procesu zarządzania ryzykiem, powinna stosować mechanizmy transferu ryzyka w oparciu o przeprowadzone analizy i testy warunków skrajnych.

Monitorowanie i raportowanie ryzyka operacyjnego

Rekomendacja 15

Kasa powinna posiadać system monitorowania zdarzeń operacyjnych oraz zdefiniowany system limitów (np. KRI), umożliwiający obserwację profilu ryzyka operacyjnego oraz efektywne działanie systemu informacji zarządczej.

Rekomendacja 16

Kasa powinna dokładać wszelkich starań, aby pozyskiwane przez nią dane do raportowania (w szczególności na potrzeby zarządcze) były rzetelne oraz charakteryzowały się wysoką jakością, w tym na bieżąco kontrolować tę jakość. Powinna również kontrolować wpływ jakości tych danych na proces zarządzania ryzykiem.

Ryzyko stopy procentowej

Identyfikacja, pomiar, ocena i narzędzia wspierające proces zarządzania ryzykiem stopy procentowej

Rekomendacja 17

Zarząd kasy, w celu skutecznego zarządzania ryzykiem stopy procentowej, powinien dołożyć staranności, aby kasa trafnie identyfikowała ryzyko stopy procentowej oraz dokonywała, we właściwym czasie i z odpowiednią częstotliwością, jego pomiaru.

System pomiaru ryzyka powinien być dostosowany do charakteru i zakresu działalności kasy, portfela produktów oraz tych cech jej działalności, które są istotne z punktu widzenia ryzyka stopy procentowej.

System pomiaru ryzyka powinien umożliwiać zarządowi ocenę wpływu potencjalnych zmian stóp procentowych na wynik finansowy. W pomiarze ryzyka należy wziąć pod uwagę aktualnie prowadzoną oraz planowaną działalność kasy. Metody pomiaru, a zwłaszcza założenia leżące u ich podstaw, powinny być poddawane okresowej analizie i weryfikacji historycznej.

Rekomendacja 18

Zarząd kasy powinien dołożyć należytej staranności w zapewnieniu regularnego pomiaru podatności kasy na poniesienie lub pogłębienie strat, przy założeniu niekorzystnych warunków rynkowych, włączając w to załamanie się kluczowych założeń. Wskazane jest uwzględnianie rezultatów tych pomiarów w momencie ustanawiania, przeglądu lub nowelizacji zasad polityki zarządzania ryzykiem stopy procentowej, w tym limitów ryzyka stopy procentowej.

Przeciwdziałanie i ograniczanie ryzyka stopy procentowej

Rekomendacja 19

Zarząd kasy zatwierdza limity, które utrzymują całościowe narażenie kasy na ryzyko stopy procentowej, w przedziale zgodnym z poziomem apetytu na ryzyko w kasie. Przestrzeganie limitów powinno podlegać regularnej kontroli, z częstotliwością nie mniejszą niż raz na miesiąc.

Rekomendacja 20

Kasa powinna posiadać system informacji, umożliwiający efektywne podejmowanie decyzji.

System ten powinien dostarczać informacji na temat wielkości ryzyka stopy procentowej na jakie narażona jest kasa, umożliwiać ocenę skutków decyzji, służyć monitorowaniu przestrzegania limitów. Informacje dla zarządu kasy oraz komitetów zajmujących się ryzykiem stopy procentowej powinny być dostarczane z częstotliwością nie mniejszą niż raz na miesiąc.

W przypadku kas z GRUPY I i GRUPY II, częstotliwość dostarczania informacji dla zarządu kasy może być nie mniejsza niż raz na kwartał, przy czym pomiar i monitorowanie powinny być dokonywane z częstotliwością nie mniejszą niż raz na miesiąc. Zarząd kasy powinien być na bieżąco informowany o wynikach pomiaru w sytuacji, gdy zostają np. przekroczone limity.

Ryzyko płynności

Identyfikacja, pomiar lub szacowanie i narzędzia wspierające proces zarządzania ryzykiem płynności

Rekomendacja 21

Kasa powinna dysponować wiarygodnym procesem identyfikacji i pomiaru lub szacowania ryzyka płynności. Proces ten powinien obejmować kompleksowe szacowanie przepływów środków pieniężnych z tytułu aktywów, pasywów i pozycji pozabilansowych, szacowanie i ocenę stabilności depozytów, jak również monitorowanie istotnego zaangażowania depozytowego.

Rekomendacja 22

Kasa powinna opracować strategię finansowania, która zapewnia dywersyfikację źródeł i okresu finansowania oraz uwzględnia potrzebę dywersyfikacji aktywów. Kasa powinna identyfikować główne czynniki wpływające na jej zdolność do pozyskania finansowania i stale monitorować te czynniki w celu zapewnienia aktualnego oszacowania zdolności pozyskiwania finansowania, uwzględniając proporcjonalność kredytów do depozytów.

Rekomendacja 23

Kasa powinna opracować zestaw wskaźników w celu wsparcia procesu zarządzania ryzykiem płynności dla identyfikacji zwiększonego ryzyka lub pojawiających się słabych punktów pozycji płynnościowej czy potencjalnego wzrostu zapotrzebowania na płynność. Wskaźniki wczesnego ostrzegania powinny identyfikować wszelkie negatywne trendy, umożliwiać dokonanie oceny ryzyka i ewentualne podjęcie działań redukujących ekspozycję kasy na nowo powstałe ryzyko.

Rekomendacja 24

Kasa powinna regularnie przeprowadzać testy warunków skrajnych służące ocenie wpływu czynników z otoczenia wewnętrznego i zewnętrznego kasy na ryzyko płynności.

Przeciwdziałanie i ograniczanie ryzyka płynności

Rekomendacja 25

Kasa powinna posiadać zatwierdzone przez zarząd wewnętrzne limity w celu kontroli ekspozycji i podatności na ryzyko płynności. Limity te powinny odzwierciedlać skalę, złożoność prowadzonej działalności kasy, charakter produktów i przyjętych zabezpieczeń oraz apetyt na ryzyko.

Rekomendacja 26

Kasa powinna posiadać plan awaryjny płynności, który precyzyjnie określa strategię i tryb postępowania w przypadku niedoborów płynności w sytuacjach awaryjnych. Plan powinien być przeglądany co najmniej raz w roku i aktualizowany w oparciu o rezultaty testów warunków skrajnych w celu zapewnienia jego efektywności operacyjnej.

Rekomendacja 27

Kasa powinna utrzymywać nadwyżkę wysokiej jakości aktywów płynnych jako zabezpieczenie na wypadek zrealizowania się szeregu scenariuszy warunków skrajnych płynności, włączając w to utratę lub ograniczenie źródeł finansowania.

Monitorowanie i raportowanie ryzyka płynności

Rekomendacja 28

Kasa powinna aktywnie zarządzać ekspozycją na ryzyko płynności oraz zapotrzebowaniem na finansowanie zarówno w warunkach normalnych, jak i w warunkach skrajnych.

Rekomendacja 29

Kasa powinna aktywnie monitorować istotne zaangażowania depozytowe.

Rekomendacja 30

Kasa powinna posiadać rzetelny i wiarygodny system informacji zarządczej.

Ryzyko koncentracji

Identyfikacja, pomiar lub szacowanie i narzędzia wspierające proces zarządzania ryzykiem koncentracji

Rekomendacja 31

Kasa powinna dysponować wiarygodnym i skutecznym procesem identyfikacji i pomiaru lub szacowania ryzyka koncentracji.

Rekomendacja 32

Kasa powinna przeprowadzać testy warunków skrajnych służące ocenie wpływu czynników z otoczenia wewnętrznego i zewnętrznego kasy na ryzyko koncentracji.

Przeciwdziałanie i ograniczanie ryzyka koncentracji

Rekomendacja 33

Kasa powinna stosować zatwierdzone przez zarząd limity ograniczające ryzyko koncentracji, odnoszące się do całego portfela oraz poszczególnych rodzajów ekspozycji kredytowych, w tym do ekspozycji wysokokwotowych. Limity te powinny odzwierciedlać charakter, skalę i złożoność działalności kasy oraz apetyt na ryzyko.

Rekomendacja 34

Kasa powinna zapewniać, że stosowane mechanizmy ograniczania ryzyka są adekwatne, wykonalne i w pełni zrozumiałe przez właściwych pracowników. Kasa powinna upewnić się, że podczas ograniczenia ryzyka koncentracji, biorąc pod uwagę charakter i jakość mechanizmów ograniczających ryzyko, nie polega w nadmiernym stopniu na tych mechanizmach, zastępując tym samym jeden rodzaj koncentracji innym.

Monitorowanie i raportowanie w zakresie ryzyka koncentracji

Rekomendacja 35

Kasa powinna posiadać system monitorowania ryzyka koncentracji, umożliwiający pozyskiwanie w szybki sposób informacji zarządczej i szybką reakcję kasy na zaistniałe zagrożenia.

Rekomendacja 36

Kasa powinna monitorować ekspozycje wysokokwotowe.

Rekomendacja 37

Kasa powinna posiadać rzetelny i wiarygodny system informacji zarządczej w obszarze ryzyka koncentracji.

Rekomendacje odnoszące się do wszystkich rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji

I. Zarząd i rada nadzorcza

Rekomendacja 1

Zarząd kasy jest odpowiedzialny za opracowanie oraz wprowadzenie w życie sporządzonych w formie pisemnej polityk zarządzania ryzykiem:

a) operacyjnym,
b) stopy procentowej,
c) płynności,
d) koncentracji.

1.1. Polityki zarządzania rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji powinny określać:

a) przyjęte w kasie definicje poszczególnych rodzajów ryzyka,
b) docelowy profil poszczególnych rodzajów ryzyka,
c) apetyt kasy na ryzyko,
d) ogólne zasady zarządzania ryzykiem,
e) założenia dla kontroli wewnętrznej w zakresie poszczególnych rodzajów ryzyka.

1.2. Złożoność polityk zarządzania ryzykiem operacyjnym, stopy procentowej, płynności i koncentracji powinna być dostosowana do rozmiaru, znaczenia systemowego, charakteru/specyfiki, skali i złożoności działania kasy.

1.3. Zarząd kasy powinien precyzyjnie i jednoznacznie określić, a rada nadzorcza zatwierdzić, apetyt na ryzyko w odniesieniu do rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji, adekwatny do rozmiaru, znaczenia systemowego, charakteru, skali i złożoności działalności kasy.

1.4. Kasa powinna ustanowić procesy zarządzania rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji, tj.:

a) proces zarządzania ryzykiem operacyjnym,
b) proces zarządzania ryzykiem stopy procentowej,
c) proces zarządzania ryzykiem płynności,
d) proces zarządzania ryzykiem koncentracji,

zintegrowane z procesem zarządzania ryzykiem w kasie.

1.5. Kasa powinna zapewnić spójne zasady zarządzania ryzykiem w podmiotach zewnętrznych współpracujących z kasą w zakresie realizacji jej zadań.

Rekomendacja 2

Kasa powinna opracować w formie pisemnej i wprowadzić procedury zarządzania rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji wynikające z polityk zarządzania rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji.

2.1. Z przyjętymi procedurami dotyczącymi zarządzania rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji powinni zapoznać się odpowiedni pracownicy kasy w zakresie ich obowiązków w określonym przez kasę trybie i terminie.

2.2. Zarząd kasy jest odpowiedzialny za to, aby wszystkie jednostki organizacyjne kasy oraz podmioty zewnętrzne współpracujące z kasą w zakresie realizacji jej działań, których działalność wpływa na rodzaje ryzyka uwzględnione w Rekomendacji, znały zasady polityk i funkcjonowały zgodnie z zatwierdzonymi regulacjami.

2.3. Kasa powinna posiadać limity, wskaźniki wczesnego ostrzegania lub podobne narzędzia w celu zapewnienia, że będzie działać w ramach zdefiniowanego apetytu na ryzyko.

2.4. Zarząd kasy powinien określić szczegółowe procedury i zgody wymagane w przypadku odstępstw od przyjętych zasad i limitów, włączając w to procedury ujawniania odstępstw, stopniowania działań i kroków podejmowanych w przypadku przekroczenia limitów.

2.5. Obowiązujące w kasie procedury i limity powinny podlegać okresowym, rocznym przeglądom pod kątem zgodności z zasadami polityki i aktualnym profilem ryzyka kasy.

Rekomendacja 3

Zarząd kasy powinien wyznaczyć osoby odpowiedzialne za ryzyko i zapewnić wdrożenie polityk kasy w zakresie zarządzania rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji.

3.1. Zarząd i rada nadzorcza, w zakresie swoich kompetencji, ponoszą odpowiedzialność za organizację procesu zarządzania rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji, na jakie narażona jest kasa.

3.2. Zarząd kasy może delegować funkcje związane z bieżącym zarządzaniem rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji na wyznaczone przez siebie osoby.

3.3. Osobom wyznaczonym przez zarząd kasy należy zapewnić odpowiednie przygotowanie i wsparcie w procesie realizacji powierzonych zadań.

Rekomendacja 4

Zarząd kasy powinien co najmniej raz w roku lub w przypadku istotnych zmian dokonywać oceny przyjętych polityk w zakresie rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji pod względem sposobu ich stosowania oraz ewentualnej konieczności wprowadzenia zmian. Zarząd kasy powinien poinformować radę nadzorczą o wynikach oceny.

4.1. Ocena przyjętych polityk zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji powinna polegać w szczególności na sprawdzaniu prawidłowości realizacji polityk zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji w prowadzonej działalności oraz badaniu rzetelności składanych sprawozdań i informacji.

Rekomendacja 5

Rada nadzorcza, w ramach wypełniania swoich funkcji i odpowiedzialności za proces zarządzania ryzykiem w kasie, powinna nadzorować realizację polityk zarządzania rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji.

5.1. Rada nadzorcza powinna otrzymywać i analizować raporty:

a) o ponoszonym przez kasę ryzyku operacyjnym (skala, profil) z uwzględnieniem przyjętych limitów z właściwą dla charakteru i wielkości kasy częstotliwością, nie rzadziej niż raz na rok,
b) o ponoszonym przez kasę ryzyku stopy procentowej, wykorzystaniu limitów i skutkach decyzji w zakresie zarządzania ryzykiem stopy procentowej z właściwą dla charakteru i wielkości kasy częstotliwością, nie rzadziej niż raz na rok,
c) o poziomie płynności kasy, ponoszonym przez kasę ryzyku płynności, wykorzystaniu limitów wewnętrznych i skutkach decyzji w zakresie zarządzania ryzykiem płynności, nie rzadziej niż raz na pół roku,
d) o ponoszonym przez kasę ryzyku koncentracji, wykorzystaniu limitów i skutkach decyzji w zakresie zarządzania ryzykiem koncentracji, nie rzadziej niż raz na pół roku,

oraz zapewniać, by zarząd kasy podejmował odpowiednie działania naprawcze w sytuacji wystąpienia problemów.

5.2. Rada nadzorcza powinna przynajmniej raz w roku otrzymywać sprawozdania zarządu zawierające informacje o realizacji polityki zarządzania rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji wraz z oceną konieczności wprowadzenia niezbędnych zmian.

<u>Rekomendacja 6</u>

Struktura organizacyjna kasy, w sposób odpowiadający skali działalności i profilowi ryzyka, powinna zapewniać podział funkcjonalny w ramach organizacji (z zachowaniem jej spójności organizacyjnej pozwalającej na pełną kontrolę i podejmowanie decyzji przez organy kasy) pomiędzy jednostkami:

a) przeprowadzającymi operacje mające wpływ na rodzaje ryzyka uwzględnione w Rekomendacji,
b) odpowiedzialnymi za monitorowanie i kontrolowanie tych rodzajów ryzyka.

6.1. Powyższy podział powinien być utrzymany na wszystkich szczeblach struktury organizacyjnej kasy z uwzględnieniem podmiotów zewnętrznych współpracujących z kasą w zakresie realizacji jej zadań. Jeżeli z uwagi na wielkość kasy, nie jest możliwe zachowanie rozdziału na poziomie komórek organizacyjnych, to powinien on zostać zachowany przynajmniej na poziomie poszczególnych osób.

6.2. Struktura organizacyjna powinna umożliwiać skuteczne zarządzanie i kontrolę rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji – zarówno na poziomie dedykowanej jednostki/funkcji zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji, jak i jednostek biznesowych i ich wsparcia.

6.3. Struktura organizacyjna kasy powinna przynajmniej raz w roku podlegać ocenie pod kątem skuteczności przyjętych rozwiązań z perspektywy zarządzania rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji. W przypadku, jeżeli w analizowanym okresie nie zaszły zmiany w kasie lub jej otoczeniu, zmieniające profil ryzyka, analizy mogą być wykonywane w formie syntetycznej.

6.4. Zmiany dokonywane w strukturze organizacyjnej powinny być uzasadnione i uwzględnione w obowiązujących regulacjach wewnętrznych, w tym w procedurach regulujących proces zarządzania ryzykiem.

II. Kontrola wewnętrzna

Rekomendacja 7

Kontrola wewnętrzna w kasie powinna obejmować działalność kasy w zakresie rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji.

7.1. Celem kontroli wewnętrznej w odniesieniu do działalności kasy w zakresie poszczególnych rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji jest przede wszystkim zapewnienie prawidłowego i skutecznego funkcjonowania procesów zarządzania rodzajami ryzyka uwzględnionymi w Rekomendacji.

7.2. Zarząd kasy powinien zaprojektować, wprowadzić oraz zapewnić działanie adekwatnej i skutecznej kontroli wewnętrznej obejmującej działalność kasy w zakresie poszczególnych rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji.

7.3. Rada nadzorcza powinna nadzorować system kontroli wewnętrznej w odniesieniu do działalności kasy w zakresie rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji i dokonywać corocznej oceny adekwatności i skuteczności kontroli wewnętrznej kasy.

7.4. W ramach kontroli wewnętrznej kasa powinna w szczególności ocenić ryzyko nieosiągnięcia celów systemu kontroli wewnętrznej w odniesieniu do działalności kasy w zakresie rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji oraz stosować adekwatne i skuteczne procedury i mechanizmy kontrolne zapewniające realizację tych celów, zwłaszcza poprzez informowanie w odpowiednim czasie zarządu kasy o odstępstwach od przyjętych zasad, obowiązujących procedur, regulacji i limitów lub ich naruszeniach.

7.5. Komórka audytu wewnętrznego, o ile została ustanowiona, powinna w sposób niezależny i obiektywny, badać i oceniać adekwatność i skuteczność kontroli wewnętrznej w odniesieniu do działalności kasy w zakresie rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji.

Rekomendacje dotyczące rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji

Ryzyko operacyjne

III. Zarząd i rada nadzorcza

Rekomendacja 8

Kasa powinna dostosować procesy i zasoby (w szczególności zatrudnienie, wsparcie informatyczne) do skali i złożoności prowadzonej działalności, z uwzględnieniem konieczności zapewnienia sprawnego zarządzania ryzykiem operacyjnym.

Procesy

8.1. Kasa powinna posiadać dokumentację wewnętrzną opisującą istniejące procesy, a także regularnie oceniać jej adekwatność, uwzględniając aktualność oraz zakres dystrybucji i wykorzystania. Realizowane przez kasę procesy powinny być zinwentaryzowane i posiadać przypisanych właścicieli oraz być opisane (np. w formie spójnych procedur) na poziomie szczegółowości odpowiadającym istotności danego procesu dla kasy.

8.2. W dokumentacji należy też wskazać, które z nich są krytyczne z punktu widzenia ciągłości działania instytucji i kluczowe dla realizacji strategii kasy. Dokładna i łatwo dostępna dla odpowiednich osób dokumentacja procesów i systemów[1] może zmniejszyć narażenie kasy na niektóre kategorie zdarzeń operacyjnych, poprzez umożliwienie pogłębiania wiedzy w zakresie przebiegu procesów i funkcjonowania systemów, szczególnie w kontekście zapewnienia ciągłości działania. Ponadto, zinwentaryzowanie i opisanie procesów krytycznych jest niezbędne z punktu widzenia systemu zarządzania ciągłością działania. Kasa powinna także zapewniać znajomość procedur poprzez okresowe szkolenia. Równie istotne dla ograniczenia ryzyka operacyjnego jest zapewnienie aktualności dokumentacji.

8.3. Kasa powinna zapewnić odpowiednią infrastrukturę technologiczną i zasoby ludzkie, odpowiadające wymaganiom procesów realizowanych w kasie. W tym celu należy zadbać m.in. o odpowiednią zdolność do działania (przepustowość) zarówno w warunkach normalnych, jak i skrajnych, zapewniając integralność, bezpieczeństwo i dostępność systemów i danych.

8.4. Kasa powinna w ramach kontroli i/lub audytu okresowo dokonywać przeglądu zgodności przebiegu procesów z procedurami.

8.5. Wszyscy pracownicy kasy powinni postrzegać ryzyko operacyjne jako ten rodzaj ryzyka, na które kasa jest narażona nieustannie. Kasa powinna kształtować wśród pracowników i współpracowników świadomość ryzyka operacyjnego i jego wpływu na działalność biznesową i realizowane procesy.

8.6. W kasie powinny zostać jednoznacznie określone kompetencje oraz schematy podległości służbowej w obszarze zarządzania na różnych szczeblach organizacyjnych z uwzględnieniem podmiotów zewnętrznych współpracujących z kasą w zakresie

[1] KNF nie narzuca tworzenia w kasie odrębnego centralnego rejestru procesów czy procedur, do zawartości którego dostęp mieliby mieć poszczególni pracownicy w odpowiednim dla siebie zakresie. Niemniej jednak posiadanie i utrzymywanie aktualnego rejestru tego rodzaju może być korzystne dla kasy.

realizacji jej zadań. Podział kompetencji powinien zapobiegać przyporządkowaniu zakresu odpowiedzialności mogącemu prowadzić do konfliktów interesów. Tworząc, dokumentując i aktualizując schematy podległości należy identyfikować i eliminować potencjalne konflikty interesów.

8.7. Kasa powinna ograniczać ryzyko operacyjne wynikające z powiązań personalnych osób, których zakres obowiązków jest kluczowy z punktu widzenia występującego w kasie ryzyka. W tym celu kasa powinna określić jak szeroki jest termin „powiązanie personalne" w zależności od tego jakie ryzyko z tego tytułu dostrzega, a następnie powinny być ponadto wprowadzone rozwiązania organizacyjne i procedury, które zapewnią odpowiednią ich niezależność, w tym w szczególności zasady podejmowania istotnych decyzji dotyczących funkcjonowania kasy.

8.8. Rada nadzorcza powinna upewnić się, że wprowadzone przez zarząd rozwiązania organizacyjne oraz procedury mające na celu ograniczenie występowania konfliktu interesów i powiązań personalnych zapewniają w szczególności:

a) rozdzielenie funkcji kierowania procesami i wydzielonymi strukturalnie i organizacyjnie obszarami działalności kasy przez członków zarządu oraz sprawowania jednocześnie nadzoru nad podległymi im obszarami np. wstrzymanie się członka zarządu od udziału w rozstrzyganiu takich spraw, w których zachodzi lub potencjalnie może zajść sprzeczność jego interesów z interesami kasy (w tym uwzględniające podejmowanie decyzji w okresie zastępstw członków zarządu kasy),
b) niezależność i obiektywizm sprawowanej kontroli wewnętrznej,
c) przestrzeganie określonych w kasie zasad podejmowania decyzji przez osoby powiązane personalnie.

8.9. Konstrukcja procesów w kasie powinna zapewniać bezpieczeństwo informacji związanych z prowadzoną działalnością. Zakłócenia w przepływie, przetwarzaniu lub przechowywaniu informacji (m. in. występujących w formie papierowej albo elektronicznej – a także posiadanych przez pracowników, ale nie zarejestrowanych w żadnej formie) mogą prowadzić do znaczących strat operacyjnych w wymiarze finansowym.

8.10. Kasa powinna posiadać, dostosowany do profilu i skali prowadzonej działalności, system zarządzania bezpieczeństwem informacji, zapewniający:

a) poufność danych – właściwość danych stanowiącą, że dane powinny pozostać niedostępne lub niejawne dla nieuprawnionych osób, procesów lub innych podmiotów (zapewnienie poufności danych jest istotne w każdym aspekcie działalności kasy),
b) integralność danych – właściwość danych stanowiącą o ich dokładności i kompletności (integralność danych wpływa na jakość działań podejmowanych przez kasę na podstawie posiadanych informacji, przez co wpływa na ryzyko wystąpienia zdarzeń operacyjnych),
c) dostępność danych – właściwość danych polegającą na tym, że są one dostępne i mogą być wykorzystywane na żądanie uprawnionej jednostki (dane będące w posiadaniu kasy powinny być wykorzystywane w odpowiednich procesach i systemach, czyli powinny być dostępne w odpowiednim czasie dla określonych jednostek kasy, przy zachowaniu poufności danych),

d) niepodważalność danych – właściwość stanowiącą o jednoznaczności danych, uniemożliwiająca podważenie ich rzetelności i prawdziwości,
e) wiarygodność danych – właściwość stanowiąca o tym, że wyniki działań podjętych w ramach przetwarzania danych będą zgodne z założeniami,
f) uwierzytelnianie – odpowiednią identyfikację i weryfikację osoby lub systemu,
g) odpowiednie procedury w zakresie odzyskiwania danych utraconych wskutek awarii systemu lub błędu człowieka.

8.11. Kasa powinna zadbać o odpowiednią jakość dokumentacji zewnętrznej (obejmującej dokumenty opracowane przez kasę i przekazywane członkom kasy, kontrahentom i osobom trzecim, np. wzory umów, schemat wyciągów z rachunku, broszury reklamowe, informacje prasowe, informacje w witrynach internetowych). Dokumentacja ta powinna być odpowiednio weryfikowana zarówno w procesie jej tworzenia (tj. jeszcze przed opublikowaniem) jak i okresowo po jej publikacji. Weryfikacji tej dokonywać powinna komórka prawna lub funkcja zapewnienia zgodności, bądź zewnętrzni eksperci. Analizie należy poddać:

a) zgodność treści z wymogami prawnymi,
b) zakres zastosowania i przyjęte w dokumentacji definicje wyrażeń standardowych (powszechnie obowiązujących) oraz niestandardowych (których znaczenie wcześniej nie było określone),
c) sposób wydawania (publikowania) dokumentacji,
d) objętość dokumentacji,
e) jasność przekazu i przejrzystość dokumentu,
f) zakres, w jakim wymagane jest potwierdzenie akceptacji dokumentów (np. podpis członka kasy lub kontrahenta).

8.12. Kasa powinna określić zasady rozpatrywania skarg i reklamacji członków.

Zasoby ludzkie

8.13. W kasie powinien funkcjonować system zarządzania zasobami ludzkimi dostosowany do skali prowadzonej działalności.

8.14. Ryzyko operacyjne dotyczące czynnika ludzkiego w funkcjonowaniu kasy związane jest z dostępnością i kwalifikacjami pracowników, ich fluktuacją, zdolnością do adaptacji, kulturą pracy, absencją, zmęczeniem związanym z wykonywaniem pracy w godzinach nadliczbowych lub długotrwałym niewykorzystywaniem urlopu wypoczynkowego itp. W procesie zarządzania tym rodzajem ryzyka należy uwzględniać m.in. następujące kwestie:

a) specyfikę i różnorodność uwarunkowań związanych z zarządzaniem zasobami ludzkimi w różnych obszarach działalności,
b) możliwość negatywnego wpływu systemu wynagradzania pracowników na poziom ryzyka operacyjnego,
c) prowadzenie polityki w zakresie wyboru, uzupełniania oraz monitorowania potrzeb kadrowych i planowania zaplecza kadrowego, w tym stosowanie przez kasę mechanizmów zapewnienia ciągłości działania w sytuacjach nieobecności pracownika lub odejścia z pracy,
d) wskaźniki ryzyka operacyjnego w obszarze zarządzania zasobami ludzkimi.

8.15. Pracownicy powinni posiadać sformalizowane zakresy zadań dostosowane do specyfiki zajmowanego stanowiska w tym określenie kompetencji decyzyjnych, podległości służbowej.

8.16. W kasie powinny funkcjonować transparentne i obiektywne zasady oceny pracowników, a system oceny powinien uwzględniać ścieżkę odwoławczą.

8.17. Kasa powinna posiadać sformalizowany i transparentny proces zatrudniania, oceny i awansu zawodowego pracowników uwzględniający ich kompetencje i zasady etyki zawodowej.

8.18. Zarówno rada nadzorcza, jak i zarząd kasy zobowiązane są do stworzenia kultury organizacyjnej, w której nacisk kładzie się na efektywne zarządzanie ryzykiem operacyjnym, przestrzeganie procedur oraz stosowanie ustalonych reguł postępowania.

8.19. W szczególności, ważnymi elementami kształtującymi kulturę organizacyjną są:

a) zachowanie i postawa osób zajmujących stanowiska kierownicze, tzw. „przykład z góry”,
b) zasady etyczne,
c) komunikowanie celów,
d) jasne przypisanie pracownikom ustalonych zadań i celów,
e) szkolenia i dzielenie się wiedzą,
f) ustalenie zasad oceny działalności (w tym promujących rzetelne raportowanie o stratach),
g) sposoby podejmowania decyzji,
h) delegowanie uprawnień i odpowiedzialności na niższe szczeble.

IV. Identyfikacja, pomiar, ocena i narzędzia wspierające proces zarządzania ryzykiem operacyjnym

Rekomendacja 9

Kasa powinna identyfikować zagrożenia związane z ryzykiem operacyjnym dla wszystkich istotnych obszarów działalności kasy oraz tworzenia wszelkich nowych i modyfikacji już istniejących produktów, procesów i systemów.

9.1. Zarządzanie ryzykiem operacyjnym obejmuje szczegółową analizę tego ryzyka, dla której punkt wyjścia stanowi trafna identyfikacja ryzyka operacyjnego. Efektywna identyfikacja ryzyka operacyjnego powinna pozwalać na przeprowadzenie poprawnej oceny ryzyka i uwzględniać czynniki wewnętrzne (takie jak struktura organizacyjna kasy i jej zmiany, specyfika działalności kasy, użytkowane systemy informatyczne, jakość i rotacja kadr, skargi od członków kasy, a w szczególności związane z zależnością kasy od innych podmiotów).

9.2. Kasa powinna samodzielnie identyfikować ryzyko właściwe dla wszystkich produktów, procesów i systemów występujących w kasie, również w przypadku, gdy identyfikacja ryzyka została przeprowadzona przez podmiot inny niż sama kasa.

9.3. Kasa powinna przykładać szczególną wagę do identyfikacji ryzyka operacyjnego w sytuacji, gdy:

a) tworzy nowe produkty,

b) dokonuje zmian w strukturze organizacyjnej,
c) wprowadza nowe systemy informatyczne,
d) jest podmiotem przyłączającym inną kasę,
e) dokonuje restrukturyzacji.

9.4. W celu właściwej identyfikacji ryzyka operacyjnego, która stanowi warunek konieczny do prawidłowej oceny tego ryzyka, kasa powinna gromadzić historyczne dane o zdarzeniach operacyjnych powstających wewnątrz kasy oraz w miarę możliwości o zdarzeniach operacyjnych poniesionych przez podmioty funkcjonujące w otoczeniu kasy, np. przez inne kasy, przy czym dane o zdarzeniach zewnętrznych muszą być gromadzone odrębnie od danych o zdarzeniach wewnętrznych. Gromadzone dane muszą umożliwiać rzetelną ocenę ryzyka i pozwalać na weryfikację przyczyn powstawania strat. Powinny obejmować przynajmniej rodzaj zdarzenia, okoliczności i przyczyny jego zajścia, wielkość jego rzeczywistych i potencjalnych skutków finansowych, informację o tym, co zrobiono w sprawie odzyskania kwoty straty (odwrócenia) i kwotę tego odzysku (odwrócenia), oraz wpływ ubezpieczenia.

9.5. Identyfikując zdarzenia operacyjne, kasa powinna zwracać uwagę na przypadki zdarzeń z pogranicza ryzyka operacyjnego i innych rodzajów ryzyka. Przykładem zdarzenia z pogranicza ryzyka operacyjnego i kredytowego może być wyłudzenie kredytu.

9.6. Podstawowym rodzajem strat, które kasa powinna uwzględniać w procesie identyfikacji ryzyka operacyjnego, są wszystkie dotychczas zaewidencjonowane straty operacyjne brutto, tj. nieuwzględniające pomniejszeń o wartości odzyskane bezpośrednio oraz z tytułu mechanizmu transferu ryzyka[2]. Straty te można podzielić na zrealizowane, tj. takie których skutki zostały ujęte (zgodnie z przyjętymi zasadami rachunkowości) w rachunku zysków i strat lub kapitałach własnych kasy, jak i niezrealizowane, których maksymalna kwota jest oszacowana, ale nie ujęta w rachunku zysków i strat lub kapitałach. Do kategorii niezrealizowanych strat operacyjnych należą zdarzenia typu *pending-loss*, czyli takie, których wpływ został już określony, ale który nie został jeszcze uwzględniony w wynikach finansowych kasy (np. znajduje się na kontach „przejściowych" lub „do wyjaśnienia"). Zdarzenia tego typu, których wpływ uznaje się za istotny, powinny być jak najszybciej uwzględnione w ocenie ryzyka.

9.7. W celu weryfikacji kompletności wykorzystywanych baz danych o zdarzeniach i stratach operacyjnych, dane w nich zawarte powinny być zestawiane z innymi źródłami danych (takimi jak: rejestr skarg i reklamacji, rejestr incydentów bezpieczeństwa, wyniki audytów, wyniki rekoncyliacji z księgami finansowymi).

9.8. Kasa powinna prowadzić centralny rejestr zdarzeń i strat operacyjnych uwzględniający dane zarówno kasy, jak również podmiotów zewnętrznych współpracujących z kasą w zakresie realizacji jej zadań. Zarząd kasy powinien odpowiednio zdefiniować w polityce zarządzania ryzykiem operacyjnym minimalne wartości progowe dla gromadzonych informacji o stratach operacyjnych. Dla celów zarządzania ryzykiem operacyjnym wartości progowe dla gromadzonych informacji o stratach mogą być definiowane oddzielnie dla poszczególnych rodzajów zdarzeń operacyjnych, przy czym kasa musi być w stanie wiarygodnie uzasadnić, że wyznaczone wartości progowe:

a) są adekwatne do rodzajów zdarzeń operacyjnych, do których są przypisane,

[2] Dane o stratach operacyjnych na bazie netto mogą być wykorzystywane do oceny skuteczności działań mitygujących.

b) nie pomijają istotnych (pod względem liczebności) zdarzeń operacyjnych,
c) nie zniekształcają istotnie miar ryzyka operacyjnego.

9.9. Przyjęcie minimalnych wartości progowych do gromadzenia informacji o stratach jest istotne z uwagi na to, że stosunkowo niedużym stratom (np. spowodowanym przez błąd człowieka) mogą towarzyszyć duże koszty związane z identyfikacją ich przyczyn i korektą problemów (czasami koszty badania mogą przewyższać kwotę straty). Jednakże, w każdym przypadku trzeba rozstrzygnąć, na ile podjęte działania mogą być opłacalne nie tylko ze względu na rachunek ekonomiczny (np. relacja kosztu wykrycia i korekty problemu do wielkość straty), ale także z punktu widzenia zagrożeń. Trzeba mieć bowiem świadomość, że pomijanie lub lekceważenie drobnych strat może prowadzić do licznych nadużyć i pozostawia nieodkryte istotne źródło strat, które może prowadzić do znacznie większej straty. Dlatego też kasy ustalając te progi powinny kompleksowo szacować koszty i korzyści wynikające z przyjętych wartości progowych oraz weryfikować te wartości w ramach przeglądów systemu zarządzania ryzykiem operacyjnym.

9.10. Identyfikacja ryzyka operacyjnego wynikającego z nowych lub zmienianych produktów, procesów i systemów powinna nastąpić przed ich wprowadzeniem w życie i zastosowaniem. Zmiany administracyjno-organizacyjne i technologiczne oraz wprowadzanie nowych produktów i usług powinny być uwzględniane w procesie zarządzania ryzykiem operacyjnym, przed ich formalnym zatwierdzeniem i wprowadzeniem, zaś ryzyko operacyjne, które może być z nimi związane, powinno podlegać odpowiedniej ocenie przed ich formalnym zatwierdzeniem[3]. Kasa powinna zagwarantować, że dokonano niezbędnych inwestycji w wymagane technologie i zasoby ludzkie niezbędne do wprowadzenia nowych produktów i usług.

9.11. Kasy powinny w miarę możliwości dokonywać wymiany informacji z innymi kasami na temat przypadków wystąpienia strat operacyjnych w sposób zapewniający poufność odpowiednich danych.

Rekomendacja 10

Zarządzanie ryzykiem operacyjnym powinno opierać się na rzetelnej ocenie ryzyka, przeprowadzonej na podstawie zatwierdzonych procedur.

10.1. Jeżeli zgromadzone dane pozwalają na dokonywanie analizy statystycznej, ocena ryzyka powinna polegać w szczególności na określeniu prawdopodobieństwa wystąpienia i wielkości możliwych przyszłych strat z tytułu ryzyka operacyjnego. Do określenia tych dwóch wielkości wykorzystuje się zarówno mierniki ilościowe (takie jak m.in. historyczne informacje o stratach), jak i jakościowe. Dokonując oceny należy analizować zagrożenia zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne.

10.2. Trafna ocena ryzyka operacyjnego umożliwi kasie odpowiednie określenie jej profilu i właściwe dostosowanie mechanizmów zarządzania nim. Pomocne w tym zakresie mogą

[3] KNF nie wskazuje sposobu dokumentowania przeprowadzanej w takim przypadku analizy ryzyka operacyjnego, rekomenduje jedynie, aby stopień jej szczegółowości był przynajmniej skorelowany z wyznaczonym w toku takiej analizy poziomem ryzyka operacyjnego. Przykładowym rozwiązaniem w tym zakresie może być dołączenie stosownej analizy ryzyka operacyjnego w ramach funkcjonującej w kasie dokumentacji projektowej, wniosków itp.

być tzw. „mapy ryzyka operacyjnego” – narzędzia ułatwiające ujawnienie słabych punktów oraz nadanie priorytetu dalszym działaniom zarządczym.

10.3. Należy pamiętać, że łączny poziom ryzyka operacyjnego kasy może nie być prostą sumą wynikającą z ryzyka poszczególnych transakcji czy poszczególnych obszarów działalności kasy, gdyż pojedyncze zagrożenia mogą nie być wzajemnie od siebie niezależne. Łączny poziom ryzyka jest zdeterminowany wielkościami pojedynczych zagrożeń, prawdopodobieństwami ich wystąpienia oraz powiązaniami między nimi. Przykładowo, w wyniku synergii, łączny efekt zmaterializowania się więcej niż jednego zagrożenia może być większy niż suma efektów pojedynczych zagrożeń.

10.4. Kasa powinna posiadać udokumentowany proces oceny wrażliwości kasy na zidentyfikowane zagrożenia, tj. m.in. badania możliwego wpływu ich skutków finansowych na wynik z działalności. W procesie tym należy także określić wpływ mechanizmów ograniczania ryzyka.

Rekomendacja 11

Kasa w ramach oceny ryzyka operacyjnego powinna przeprowadzać testy warunków skrajnych, których programy są regularnie przeglądane i oceniane pod kątem efektywności i dopasowania do potrzeb, zarówno pod względem jakościowym, jak i ilościowym.

Okresowe (przeprowadzane co najmniej raz w roku) testy warunków skrajnych powinny obejmować estymacje zdarzeń i strat operacyjnych oraz testy scenariuszowe obejmujące analizę potencjalnych zagrożeń.

Na podstawie testów należy określić sposób postępowania z poszczególnymi zidentyfikowanymi rodzajami ryzyka w ramach ryzyka operacyjnego, w tym maksymalny, akceptowany ich poziom.

11.1. Testy mogą polegać na analizie wrażliwości (jednoczynnikowej – na zmianę jednego czynnika, lub wieloczynnikowej – na zmianę większej liczby czynników) lub analizie scenariuszy. Mogą mieć też one formę odwrotnych testów warunków skrajnych (tj. takich, w których wychodzi się od założonej straty i szuka się zdarzenia/scenariusza mogącego do niej doprowadzić wraz z prawdopodobieństwem jego zajścia). Metodyka testów powinna być regularnie przeglądana i oceniana pod kątem jej efektywności i dopasowana do potrzeb, w tym bieżącego wykorzystania, zarówno pod względem jakościowym, jak i ilościowym. Testy powinny być odpowiednio zintegrowane z procesem zarządzania i działaniami zarządu kasy. Zakładane w testach zmiany czynników powinny być wystarczająco dotkliwe, a zdarzenia w nich zachodzące powinny być we właściwy sposób ze sobą łączone, aby dawały one prawidłowy obraz strat w warunkach skrajnych i umożliwiały poprawne wskazanie działań prewencyjnych.

11.2. Gama testów powinna w szczególności uwzględniać elementy specyficzne dla danej kasy, takie jak uwarunkowania regionalne, sektorowe, nowe i specyficzne produkty, czy wewnętrzne polityki. Ponadto należy mieć świadomość, że założenie o liniowości reakcji na szok[4] nie zawsze jest poprawne.

[4] Tj. stałej, proporcjonalnej reakcji na zmiany w danym interwale czasu, w stosunku do poprzedniego interwału

11.3. Testy warunków skrajnych należy przeprowadzać z wykorzystaniem zdarzeń zarówno historycznych (w tym takich, które wydarzyły się w systemie unii kredytowych na świecie), jak i hipotetycznych[5]. Ze względu na rosnącą nieciągłość zmian na rynkach finansowych i w gospodarce realnej scenariusze testowe muszą uwzględniać nieliniowość reakcji na zakłócenia, być dynamiczne i wybiegać w przyszłość, jak również zakładać równoczesne występowanie zdarzeń w obrębie instytucji (tj. np. nie w oderwaniu od innych procesów). Konieczna jest także otwartość w przyjmowaniu dotkliwych założeń dotyczących warunków skrajnych.

11.4. Kasy przeprowadzające testy warunków skrajnych powinny zakładać wystąpienie dotkliwych strat, konfrontować ich wielkość z dostępnym kapitałem i oceniać wpływ ich wystąpienia na swoją działalność.
Definicja dotkliwej straty powinna zostać ustalona samodzielnie przez kasę z uwzględnieniem jej sytuacji ekonomiczno-finansowej.

11.5. Dopuszcza się wykonywanie scenariuszy zdarzeń jakie wystąpiły w kasach lub innych instytucjach finansowych, o ile spełniają warunek dotkliwej straty.

V. Przeciwdziałanie i ograniczanie ryzyka operacyjnego

Rekomendacja 12
Kasa powinna zdefiniować, odpowiednio do rodzaju i poziomu zidentyfikowanych rodzajów ryzyka w ramach ryzyka operacyjnego, działania przeciwdziałające ryzyku, zmierzające do jego unikania, ograniczania lub transferowania.

12.1. W kasie powinny być zdefiniowane sposoby traktowania zidentyfikowanego ryzyka operacyjnego, tj. jego:

a) akceptowanie (świadome niepodejmowanie działań mających na celu ograniczenie prawdopodobieństwa lub skutków zmaterializowania się danego zagrożenia, wraz z ewentualnym zapewnieniem środków na pokrycie potencjalnie związanych z nim strat),
b) ograniczanie (przede wszystkim poprzez odpowiednie zdefiniowanie procesów, produktów, systemów, ich opis/procedury oraz wprowadzenie mechanizmów kontrolnych),
c) transferowanie (przeniesienie części lub całości ryzyka związanego z danym zagrożeniem na podmiot zewnętrzny, w szczególności poprzez zlecanie wykonywania czynności zewnętrznym dostawcom usług lub stosowanie ubezpieczeń),
d) unikanie (niepodejmowanie działań, z którymi wiąże się dane zagrożenie).

12.2. W przypadku ryzyka operacyjnego, związanego z daną klasą zdarzeń operacyjnych, którego kasa nie może zaakceptować, transferować, ani nie jest możliwe ich ograniczanie, należy podjąć decyzję, czy ograniczyć dany rodzaj działalności, czy też całkowicie się z takiej działalności wycofać. Narzędzia ograniczające ryzyko operacyjne, stosowane w celu zmniejszenia zagrożenia i/lub częstości oraz dotkliwości zdarzenia operacyjnego, powinny być stosowane jako uzupełnienie pozostałych

czasu.

[5] Kryzys finansowy zapoczątkowany w 2008 roku wykazał, że opieranie się wyłącznie na zdarzeniach historycznych jest niewystarczające i dlatego należy poświęcić większą uwagę zdarzeniom hipotetycznym.

elementów systemu kontroli wewnętrznej, a nie jako ich zastąpienie. Należy zachować dużą ostrożność przy ocenie, czy narzędzia ograniczania ryzyka faktycznie redukują ryzyko operacyjne lub transferują skutki zdarzeń związanych z tym ryzykiem do innych sektorów (np. ubezpieczenia), nie tworząc w zamian nowych kategorii ryzyka w obrębie działalności kasy, m.in. w ramach ryzyka operacyjnego (np. ryzyka prawnego, czy ryzyka niepewności wypłacenia odszkodowania), przez co suma ryzyka nie zmniejszy się.

12.3. Mechanizmy ograniczające ryzyko powinny obejmować działania, polityki i procedury, w wyniku których zwiększa się prawdopodobieństwo osiągnięcia zamierzonych celów zarządzania ryzykiem operacyjnym poprzez ograniczenie prawdopodobieństwa lub potencjalnych skutków strat z tytułu tego ryzyka.

Rekomendacja 13

Kasa powinna posiadać system zarządzania ciągłością działania, w tym plany utrzymania ciągłości działania oraz plany awaryjne, zapewniający nieprzerwane działanie kasy na określonym poziomie, uwzględniający profil ryzyka operacyjnego kasy.

13.1. W wyniku zdarzeń, które mogą pozostawać poza kontrolą, kasa może utracić zdolność do realizacji części bądź całości swoich zobowiązań. Problemy takie mogą mieć miejsce szczególnie w sytuacji awarii lub zniszczenia infrastruktury informatycznej, telekomunikacyjnej lub fizycznej i mogą być przyczyną znaczących strat finansowych dla kasy oraz problemów dla całego systemu SKOK. Sytuacje takie wymagają od kasy posiadania wdrożonych planów awaryjnych odtworzenia/wznowienia funkcjonowania istotnych dla jego działalności systemów, uwzględniających różne możliwe scenariusze zdarzeń, na które kasa może być narażona i odzwierciedlających skalę i złożoność działalności kasy. W ramach działań zabezpieczających w kasie powinny być opracowane i wprowadzone:

a) plany utrzymania ciągłości działania zapewniające ciągłe i niezakłócone działanie kasy,
b) plany awaryjne służące zapewnieniu możliwości odtworzenia działalności kasy i ograniczeniu strat w przypadku wystąpienia niekorzystnych zdarzeń wewnętrznych i zewnętrznych zakłócających tą działalność.

13.2. W tym celu należy zidentyfikować procesy krytyczne, w przypadku których szybkie odzyskanie sprawności działania może mieć istotne znaczenie z punktu widzenia kasy, w szczególności te, w przypadku których występuje zależność od źródeł zewnętrznych lub osób trzecich. Dla takich procesów kasa powinna określić alternatywne mechanizmy sprawnego funkcjonowania lub wznowienia działania w przypadku awarii.

13.3. Opracowując plany awaryjne i plany utrzymania ciągłości działania należy ustalić w szczególności:

a) w jakich sytuacjach i w jakim trybie podejmowana będzie decyzja o aktywacji planu awaryjnego,
b) jak będą podejmowane decyzje w sytuacji kryzysowej,
c) które procesy są krytyczne, ile czasu maksymalnie może trwać ich przywrócenie i jakich zasobów będzie to wymagało,
d) jakie są najistotniejsze zagrożenia dla krytycznych procesów i jaki może być ich wpływ na funkcjonowanie tych procesów,

e) jak będą realizowane krytyczne procesy w sytuacji, gdy kasa będzie miała do dyspozycji ograniczone zasoby,
f) w jaki sposób realizowana będzie komunikacja z członkami kasy i innymi zainteresowanymi stronami w przypadku zajścia sytuacji kryzysowej,
g) jak i kiedy zostaną przywrócone dane i zasoby,
h) jak zapewnić odpowiednią jakość danych, w szczególności ich spójność, kompletność i aktualność,
i) ile czasu kasa może prowadzić działalność w ośrodku zapasowym,
j) ile czasu potrwa zorganizowanie niezbędnej przestrzeni biurowej,
k) ile czasu potrwa dostarczenie niezbędnego wyposażenia i gdzie powinno ono zostać dostarczone.

13.4. Należy dokonywać okresowych przeglądów planów awaryjnych i planów utrzymania ciągłości działania, w szczególności należy oceniać, czy odpowiadają one zmianom zachodzącym w działalności kasy oraz jego otoczeniu.

13.5. W celu zapewnienia odpowiedniego funkcjonowania planów awaryjnych i planów utrzymania ciągłości działania w przypadku zaistnienia niekorzystnych zdarzeń lub awarii, powinny być one przedmiotem okresowych testów, realizowanych z odpowiednią częstotliwością, co najmniej raz w roku. Testy takie powinny być przeprowadzane również w przypadku wprowadzenia istotnych zmian w przebiegu procesów kluczowych. Testując plany awaryjne i plany utrzymania ciągłości działania należy uwzględnić przygotowane wcześniej scenariusze zakładające jednoczesne zajście jednego lub kilku zdarzeń operacyjnych. W testach planów awaryjnych oraz planów ciągłości działania powinny brać udział wszystkie komórki organizacyjne kasy niezbędne do realizacji danego planu oraz podmioty zewnętrzne współpracujące z kasą w zakresie realizacji jej zadań. Pracownicy kasy powinni być świadomi i przeszkoleni w zakresie tych planów w celu sprawnego ich zastosowania w sytuacji awaryjnej. Testy planów ciągłości działania i planów awaryjnych należy w miarę możliwości przeprowadzać przy współudziale kluczowych dostawców.

Rekomendacja 14

Kasa, w ramach procesu zarządzania ryzykiem, powinna stosować mechanizmy transferu ryzyka w oparciu o przeprowadzone analizy i testy warunków skrajnych.

Ubezpieczenia

14.1. Ubezpieczenia służą zabezpieczaniu przed skutkami trudnych do przewidzenia błędów lub zdarzeń operacyjnych o znaczących skutkach finansowych. Przed zawarciem umowy ubezpieczenia kasa powinna dokonać wstępnej symulacji efektów redukcji ryzyka operacyjnego wynikających z zakresu i sumy ubezpieczenia, uwzględniając skutki ewentualnego niedopasowania zakresów ubezpieczenia[6]. Ma to na celu ustalenie czy ubezpieczający nie zawiera ubezpieczenia w zbyt małym jak dla siebie zakresie (zarówno kwotowym jak i zdarzeń).

14.2. Kasa powinna oceniać i monitorować niepewność dotyczącą płatności kwoty z ubezpieczenia oraz wpływ tych kwestii na profil ryzyka operacyjnego.

[6] Kasa dokonując symulacji efektów redukcji ryzyka operacyjnego poprzez ubezpieczenie może m.in. porównywać wielkości ekspozycji na daną kategorię ryzyka operacyjnego i jej różne charakterystyki z zakresem i sumą ubezpieczenia.

Niepewność płatności kwoty z ubezpieczenia może wynikać m.in. z:

a) ubezpieczenia się w zbyt małym zakresie (*mismatch in coverage*),
b) zdolności ubezpieczyciela do wywiązania się z zawartej umowy (zawarta umowa ubezpieczenia wykracza poza możliwości ubezpieczyciela),
c) zawarcia umowy pozostawiającej ubezpieczycielowi duże pole do zakwestionowania zgłoszonej szkody („słaba umowa ubezpieczenia").

Zlecanie czynności na zewnątrz (outsourcing)

14.3. Kasa może w ramach narzędzi redukcji ryzyka operacyjnego uwzględnić zlecanie zadań na zewnątrz. Zlecając czynności na zewnątrz kasa powinna jednakże:

a) zapewnić zgodność takiego działania z obowiązującym prawem,
b) uwzględnić to, że zlecanie czynności na zewnątrz zmienia profil ryzyka kasy, tj. pewne zagrożenia są zastępowane innymi związanymi ze współpracą z dostawcą usług i podjąć odpowiednie środki przeciwdziałające tym zagrożeniom.

VI. Monitorowanie i raportowanie ryzyka operacyjnego

Rekomendacja 15

Kasa powinna posiadać system monitorowania zdarzeń operacyjnych oraz zdefiniowany system limitów (np. KRI), umożliwiający obserwację profilu ryzyka operacyjnego oraz efektywne działanie systemu informacji zarządczej.

15.1. Regularne monitorowanie stanowi podstawę szybkiego wykrycia słabości występujących w systemie zarządzania ryzykiem. Szybka identyfikacja i analiza okoliczności związanych z odnotowanym zdarzeniem i stratą operacyjną pozwala określić część lub wszystkie przyczyny wystąpienia zdarzenia operacyjnego i odpowiednie zapobieganie ich powtórzeniu. Szybkie uzyskanie precyzyjnych informacji w zakresie wykrytych nieprawidłowości może pozwolić na podjęcie działań niwelujących negatywny odbiór kasy przez otoczenie.

15.2. Monitorowaniu powinien podlegać co najmniej przebieg wszystkich krytycznych i kluczowych procesów w kasie. Proces ten powinien umożliwiać obserwację profilu ryzyka operacyjnego. Monitorowanie powinno obejmować zdarzenia operacyjne, ich źródła, czynniki otoczenia gospodarczego i kontroli oraz skuteczność działań kontrolnych i odwracających (naprawczych) i innych metod ograniczania lub transferu ryzyka, umożliwiając podjęcie działań wyprzedzających powstanie straty.

15.3. Członkowie rady nadzorczej i zarządu powinni być świadomi profilu ryzyka operacyjnego występującego w kasie, wiedzieć i rozumieć w jaki sposób został on wyznaczony i jak sposób jego wyznaczenia mógł wpłynąć na to, że wyznaczony profil odbiega od rzeczywistego. Powinni też upewnić się, że całościowa strategia kasy uwzględnia uwarunkowania wynikające z tego profilu.

15.4. Złożoność systemu monitorowania i częstotliwość wykonywania czynności monitorujących powinna wynikać ze świadomie akceptowanych (z góry określonych przez zarząd i zatwierdzonych przez radę nadzorczą) apetytu na ryzyko operacyjne, profilu tego ryzyka oraz częstotliwości i natury zmian w kasie i jego otoczeniu.

15.5. Kasa powinna wypracowywać własne mechanizmy monitorowania ryzyka operacyjnego, biorąc pod uwagę w szczególności:

a) rodzaj i istotność zdarzeń operacyjnych,
b) rodzaje, stopień skomplikowania i wartość realizowanych oraz planowanych operacji,
c) złożoność wykorzystywanych systemów,
d) zależności pomiędzy kasą a podmiotami zewnętrznymi współpracującymi z kasą w zakresie realizacji jej zadań,
e) poziom kwalifikacji pracowników oraz zmiany kadrowe,
f) złożoność struktury organizacyjnej i poziom jej zmienności.

<u>Rekomendacja 16</u>

Kasa powinna dokładać wszelkich starań, aby pozyskiwane przez nią dane do raportowania (w szczególności na potrzeby zarządcze) były rzetelne oraz charakteryzowały się wysoką jakością, w tym na bieżąco kontrolować tę jakość. Powinna również kontrolować wpływ jakości tych danych na proces zarządzania ryzykiem.

16.1. Kasa powinna opracować system sprawozdawczości wewnętrznej (informacji zarządczej) w zakresie ryzyka operacyjnego umożliwiający ocenę ich narażenia na ryzyko operacyjne oraz skuteczne zarządzanie tym ryzykiem.

16.2. Zarząd kasy oraz osoby zajmujące odpowiednie stanowiska kierownicze powinny otrzymywać regularne raporty z komórek (komórki) zarządzania ryzykiem, oraz komórki audytu wewnętrznego (o ile została ustanowiona) zarówno w warunkach normalnych, jak i skrajnych. Raporty dotyczące ryzyka operacyjnego powinny zawierać informacje uwzględniające w szczególności:

a) wykorzystanie założonego apetytu na ryzyko operacyjne danego rodzaju,
b) szczegółową charakterystykę ostatnich znaczących wewnętrznych zdarzeń operacyjnych z wewnętrznej bazy zdarzeń operacyjnych i strat z nimi związanych (poziom przy jakim zdarzenie jest uznawane za istotne powinien zostać określony przez kasę z uwzględnieniem jej specyfiki),
c) informacje dotyczące istotnych zdarzeń zewnętrznych oraz prawdopodobieństwa zajścia takich zdarzeń w kasie i ich potencjalnego wpływu m.in. na wynik finansowy i wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka operacyjnego,
d) informacje pochodzące z innych wykorzystywanych w kasie narzędzi zarządzania ryzykiem operacyjnym.

16.3. W raportach powinny być odpowiednio opisane zarówno zidentyfikowane zdarzenia, jak i działania je korygujące, które pomogą uniknąć strat związanych z zajściem podobnych zdarzeń w przyszłości. Szybkie zaraportowanie precyzyjnych informacji w zakresie wykrytych nieprawidłowości może pozwolić na podjęcie działań niwelujących negatywny odbiór kasy.

16.4. Raporty powinny być przekazywane na odpowiednie poziomy zarządzania kasy, których te dane dotyczą lub mogą wspomagać procesy w nich zachodzące. Raportowanie powinno wspierać proces decyzyjny, a częstotliwość tego raportowania powinna być uzależniona od skali działalności, profilu ryzyka i stopnia złożoności prowadzonej działalności, co oznacza m.in., że przed ostatecznym terminem, kiedy dana

decyzja musi być podjęta, kasa dokłada wszelkich starań, żeby dostępne były potrzebne do tego informacje.

16.5. W celu poprawy jakości zarządzania ryzykiem operacyjnym w kasie należy zapewnić odpowiednie zasady wewnętrznej dystrybucji informacji dotyczącej tego rodzaju ryzyka.

16.6. Jakość systemu raportowania powinna być regularnie weryfikowana w ramach kontroli poprawności systemów raportów dotyczących ryzyka i kontroli.

VII. Identyfikacja, pomiar, ocena i narzędzia wspierające proces zarządzania ryzykiem stopy procentowej

Rekomendacja 17

Zarząd kasy, w celu skutecznego zarządzania ryzykiem stopy procentowej, powinien dołożyć staranności, aby kasa trafnie identyfikowała ryzyko stopy procentowej oraz dokonywała, we właściwym czasie i z odpowiednią częstotliwością, jego pomiaru.

System pomiaru ryzyka powinien być dostosowany do charakteru i zakresu działalności kasy, portfela produktów oraz tych cech jej działalności, które są istotne z punktu widzenia ryzyka stopy procentowej.

System pomiaru powinien umożliwiać zarządowi ocenę wpływu potencjalnych zmian stóp procentowych na wynik finansowy. W pomiarze ryzyka należy wziąć pod uwagę aktualnie prowadzoną oraz planowaną działalność kasy. Metody pomiaru, a zwłaszcza założenia leżące u ich podstaw, powinny być poddawane okresowej analizie i weryfikacji historycznej.

17.1. Opis zasad pomiaru ryzyka powinien jasno wskazywać, w oparciu o jakie dane następuje wyliczenie ryzyka, tj. czy w oparciu o dane historyczne, aktualne, czy też dynamiczne[7] prognozowanie.

17.2. System pomiaru ryzyka stopy procentowej w kasie powinien co najmniej:

a) zawierać pełną dokumentację metod, istotnych parametrów oraz przyjmowanych założeń,
b) obejmować ryzyko stopy procentowej odnoszące się do całego bilansu oraz pozycji pozabilansowych,
c) zawierać określenie przez kasę jak będzie traktowała pozycje o nieokreślonym terminie zapadalności/wymagalności (np. rachunki bieżące, depozyty a vista, kredyt w rachunku bieżącym) i wskazała jak będzie analizowała wrażliwość stanów (sald) aktywów i pasywów na zmiany stóp procentowych,
d) uwzględniać wszystkie rodzaje ryzyka stopy procentowej[8]; jeżeli dany rodzaj ryzyka jest nieistotny w działalności danej kasy powinno być to wprost stwierdzone i uzasadnione,
e) umożliwiać prognozowanie wpływu zmian stóp procentowych na wynik finansowy kasy,
f) wykorzystywać ogólnie akceptowane pojęcia finansowe oraz techniki pomiaru ryzyka,
g) brać pod uwagę różnice między kategoriami księgowymi i sprawozdawczością opartą o system księgowy oraz pojęciami i sprawozdawczością odnoszącymi się do zarządzania ryzykiem.

---

7 Dynamiczna prognoza zakłada zarówno wielorakie scenariusze zmian parametrów zewnętrznych w stosunku do kasy (np. rynkowe stopy procentowe, inflacja), jak i wielowariantowe scenariusze dotyczące przewidywanej działalności kasy, w tym produkty, wolumen pozycji, itd.

8 Tj. niedopasowania terminów przeszacowania, bazowe, opcji i krzywej dochodowości.

17.3. System pomiaru ryzyka powinien zawierać pełną i przejrzystą dokumentację, opisującą parametry uwzględniane przy pomiarze (np. rodzaje stóp procentowych, typy stóp dyskontowych używanych do wyliczania bieżącej wartości bilansowej netto, formuły wyliczania wskaźników), metody obliczania wielkości ryzyka oraz przyjmowane założenia.

17.4. W wypadku założeń, które nie są w pełni spełnione, kasa określa błąd pomiaru. Dotyczy to m.in. założeń na temat przewidywanego zakresu działalności i przyszłej struktury bilansu kasy, uwarunkowań makroekonomicznych, w tym szczególnie struktury terminowej stóp procentowych, oraz samej metody pomiaru (np. założenia na temat charakteru zmian krzywej dochodowości, rozkładu teoretycznego). Dokumentacja stosowanej metody powinna jasno wskazywać na ograniczenia oraz ewentualny błąd metody pomiaru. Oczekuje się, że założenia będą wyraźnie opisane i uwzględniane w interpretacji wyników pomiaru ryzyka. Ponadto powinny one podlegać starannemu, okresowemu przeglądowi i weryfikacji, z częstotliwością adekwatną do ich charakteru, nie rzadziej niż raz na rok.

17.5. Pomiar ryzyka stopy procentowej powinien obejmować cały bilans oraz pozycje pozabilansowe.

17.6. Ujęcie całościowe aktywności kasy nie oznacza, że kasa nie może wykorzystywać różnych systemów pomiaru do oceny ryzyka związanego z różnymi rodzajami działalności. Jednakże jest kwestią o kluczowym znaczeniu, aby zarząd kasy oraz rada nadzorcza miały całościowy i zintegrowany pogląd na ryzyko stopy procentowej kasy, a w razie potrzeby mogli szybko uzyskać dostęp do danych przekrojowych według różnych produktów oraz obszarów działalności.

17.7. System pomiaru ryzyka stopy procentowej powinien uwzględniać wszystkie istotne dla kasy rodzaje ryzyka stopy procentowej.

17.8. W pomiarze ryzyka stopy procentowej należy szczególnie zwrócić uwagę, na to czy przeszacowanie pozycji bilansu dokonane zostaje w oparciu o adekwatną stawkę referencyjną (indeks) i czy przyjęty termin przeszacowania poszczególnych pozycji jest zgodny z terminem, który wynika z zapisów umów i faktycznie dokonywanych zmian oprocentowania.

17.9. Ponadto na uwagę zasługują pozycje o nieokreślonych terminach wymagalności/zapadalności takie jak np. rachunki bieżące przedsiębiorców, rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe, dające na ogół deponentom możliwość (opcję) wycofania swojego depozytu w dowolnym czasie. Czynnikiem komplikującym ocenę i zarządzanie ryzykiem może być brak jasnej polityki kasy, co do okoliczności zmian stopy bazowej, w wyniku czego kasa często decyduje się nie zmieniać stóp oprocentowania depozytów lub kredytów, wtedy gdy zmieniają się stopy rynkowe. Znacznie odstające od rynkowych stopy oprocentowania, zwłaszcza w sytuacji braku właściwej oceny przez kasę potencjalnych negatywnych skutków dla wyniku finansowego i bazy depozytowej, mogą być przyczyną obniżenia przychodu odsetkowego lub odpływu członków, co może wiązać się z osłabieniem płynności kasy. Kasa powinna więc, dostosowywać we właściwym czasie swoja ofertę. Wskazane jest, aby kasa oceniała swoje potencjalne narażenie na ryzyko, w sytuacji kiedy takie korelacje ulegną zasadniczej zmianie.

17.10. Ważne jest zwrócenie uwagi na możliwości maksymalnych zmian oprocentowania, związanych z ograniczeniami wynikającymi z przepisów prawa dotyczących stosowania maksymalnego oprocentowania, w przypadku kredytów o stosunkowo wysokim oprocentowaniu. Dla pozycji o oprocentowaniu niskim lub zbliżonym do 0% należy zwrócić uwagę na realne możliwości obniżenia oprocentowania tych pozycji, szczególnie w przypadku symulacji zakładających zmiany stóp wyższe niż aktualnie obowiązujące dla danych pozycji.

Rekomendacja 18

Zarząd kasy powinien dołożyć należytej staranności w zapewnieniu regularnego pomiaru podatności kasy na poniesienie lub pogłębienie strat, przy założeniu niekorzystnych warunków rynkowych, włączając w to załamanie się kluczowych założeń. Wskazane jest uwzględnianie rezultatów tych pomiarów w momencie ustanawiania, przeglądu lub nowelizacji zasad polityki zarządzania ryzykiem stopy procentowej, w tym limitów ryzyka stopy procentowej.

18.1. System pomiaru ryzyka powinien zawierać ocenę skutków, jakie niekorzystne warunki rynkowe mogą wywrzeć na kasę.

18.2. Test warunków skrajnych powinien być tak zaprojektowany, aby dostarczyć informacji na temat warunków, w jakich strategie, pozycje i wyniki kasy byłyby najbardziej narażone na ryzyko.

18.3. Testy warunków skrajnych powinny uwzględniać scenariusz, w ramach którego kluczowe założenia dotyczące planowanej działalności gospodarczej oraz przyjęte parametry ulegają załamaniu.

18.4. Kasy powinny zatem brać pod uwagę zarówno scenariusze najbardziej prawdopodobne oraz scenariusze najbardziej pesymistyczne.

18.5. Zarząd powinien otrzymywać informacje na temat okresowego przeglądu, zarówno koncepcji jak i rezultatów tego rodzaju testów warunków skrajnych, oraz dążyć do zapewnienia, że kasa posiada odpowiedni plan awaryjny.

18.6. Informacja na ten temat powinna też być przekazywana radzie nadzorczej kasy z częstotliwością półroczną.

18.7. W ramach przeprowadzanych testów warunków skrajnych zakładane zmiany stóp procentowych powinny być odpowiednio duże, zaś symulacje powinny uwzględniać taką różnorodność scenariuszy (także nierównoległe zmiany krzywych dochodowości), aby móc oszacować potencjalne skutki zmian w relacjach między stopami procentowymi (tj. ryzyko krzywej dochodowości oraz ryzyko bazowe), jak również zmian w ogólnym poziomie stóp procentowych.

18.8. Jako minimalny wymóg testów warunków skrajnych (analiz odporności) rekomendowane jest przyjęcie testu przebiegającego alternatywnie według jednej z podanych poniżej zasad:

a) równoległe przesunięcie krzywej dochodowości w górę i w dół o 200 punktów bazowych,
b) zmiany stóp procentowych równe 1-szemu oraz 99-temu centylowi zaobserwowanych historycznych zmian stóp procentowych zakładając okres utrzymywania stałej wielkości i struktury pozycji pierwotnych (okres

utrzymywania pozycji) wynoszący jeden rok (250 dni roboczych) oraz opierając się na minimum 5-letnim okresie wiarygodnych danych historycznych (okres próby).

18.9. Jeżeli kasa prowadzi działalność w wielu walutach test warunków skrajnych powinien być stosowany dla każdej waluty o ile udział aktywów wyrażonych w tej walucie stanowi 5% lub więcej aktywów kasy. Dla wszystkich pozostałych ekspozycji, poniżej wskazanego progu 5%, jako minimalny wymóg rekomenduje się równoległą zmianę krzywej dochodowości o 200 punktów bazowych.

18.10. Kasa powinna dążyć do rozszerzenia proponowanych minimalnych testów warunków skrajnych o scenariusze zakładające różny charakter zmian krzywej dochodowości, np. zmiany natychmiastowe i stopniowe, przesunięcia nierównoległe krzywej dochodowości. Założenia na temat zachowania członków kasy oraz rozwoju działalności kasy powinny być spójne z każdym ze scenariuszy możliwych zmian stóp procentowych, który jest analizowany. W szczególności w ramach procesu pomiaru ryzyka ocenie powinny podlegać terminy płatności, przeszacowania i przepływy środków pieniężnych instrumentów zawierających opcje klienta zmienią się w poszczególnych scenariuszach. Do tych instrumentów należą kredyty z opcją wcześniejszej spłaty bez towarzyszącej jej opłaty, kredyty z limitami na wielkość wzrostu oprocentowania, depozyty bez określonego terminu wymagalności lub z możliwością wycofania przed terminem bez ponoszenia znacznych kosztów. Dokonując wyboru scenariuszy kasa powinna uwzględniać stopień złożoności oferowanych produktów i skalę prowadzonej działalności.

VIII. Przeciwdziałanie i ograniczanie ryzyka stopy procentowej

Rekomendacja 19

Zarząd kasy zatwierdza limity, które utrzymują całościowe narażenie kasy na ryzyko stopy procentowej, w przedziale zgodnym z poziomem apetytu na ryzyko w kasie. Przestrzeganie limitów powinno podlegać regularnej kontroli, z częstotliwością nie mniejszą niż raz na miesiąc.

19.1. Poziom szczegółowości limitów na ryzyko stopy procentowej, powinien odzwierciedlać cechy charakterystyczne pozycji kasy, w tym także różne rodzaje ryzyka stopy procentowej, na które kasa jest narażona.

19.2. Właściwy system limitów powinien umożliwić kontrolę narażenia na ryzyko stopy procentowej oraz monitorowanie faktycznie zajmowanej pozycji, odnosząc ją do ustalonego z góry poziomu apetytu na ryzyko.

19.3. Niezależnie od poziomu agregacji, limity powinny być spójne z podejściem kasy do mierzenia ryzyka stopy procentowej oraz powinny odnosić się do kwestii potencjalnego wpływu zmian rynkowych stóp procentowych na wynik odnoszący się do danej pozycji otwartej w zakresie stóp procentowych.

19.4. Z punktu widzenia możliwych strat wynikających z otwartej pozycji w zakresie ryzyka stopy procentowej (np. niedopasowanie aktywów i pasywów według terminów przeszacowania), kasy powinny uwzględniać limity dotyczące nie tylko przychodu odsetkowego ale również możliwość strat z tytułu przychodów pozaodsetkowych (np. prowizje), związanych ze zmianami stóp procentowych.

19.5. Limity odnoszące się do wpływu stóp procentowych na bilansową wartość zaktualizowaną kapitału powinny być dostosowane do wielkości oraz złożoności pozycji kasy.

IX. Monitorowanie i raportowanie ryzyka stopy procentowej

Rekomendacja 20

Kasa powinna posiadać system informacji, umożliwiający efektywne podejmowanie decyzji.

System ten powinien dostarczać informacji na temat wielkości ryzyka stopy procentowej na jakie narażona jest kasa, umożliwiać ocenę skutków decyzji, służyć monitorowaniu przestrzegania limitów. Informacje dla zarządu kasy oraz komitetów zajmujących się ryzykiem stopy procentowej powinny być dostarczane z częstotliwością nie mniejszą niż raz na miesiąc.

W przypadku kas z GRUPY I i GRUPY II, częstotliwość dostarczania informacji dla zarządu kasy może być nie mniejsza niż raz na kwartał, przy czym pomiar i monitorowanie powinny być dokonywane z częstotliwością nie mniejszą niż raz na miesiąc. Zarząd kasy powinien być na bieżąco informowany o wynikach pomiaru w sytuacji, gdy zostają np. przekroczone limity.

20.1. Zarząd kasy jest odpowiedzialny za stworzenie odpowiednich warunków, w tym za decyzje o alokacji adekwatnych środków finansowych, do sprawnego gromadzenia i przetwarzania informacji dla celów zarządzania ryzykiem stopy procentowej.

20.2. Informacja na temat ryzyka stopy procentowej powinna umożliwiać porównanie aktualnego narażenia na ryzyko z ustalonymi limitami.

20.3. Informacja na temat ryzyka obejmuje przede wszystkim codzienną, a jeśli to niemożliwe, okresową prognozę ryzyka na jakie narażona jest kasa oraz informację historyczną o wynikach i skuteczności podjętych wcześniej decyzji.

20.4. Choć rodzaje sprawozdań przygotowywanych dla zarządu, rady nadzorczej oraz niższych poziomów zarządzania będą różniły się poziomem szczegółowości, a ich konkretny format będzie zależeć od profilu ryzyka stopy procentowej kasy, to powinny one zawierać co najmniej następujące elementy:

a) zagregowaną (całościową) pozycję kasy wraz z komentarzem,
b) ocenę ryzyka stopy procentowej,
c) ocenę zgodności działania kasy z polityką zarządzania ryzykiem stopy procentowej oraz przyjętymi limitami,
d) wyniki testów warunków skrajnych obejmujące m.in. testy oceniające wpływ załamania się kluczowych założeń i parametrów.

20.5. Kasa nie może poprzestać jedynie na zbieraniu danych gromadzonych dla potrzeb ściśle księgowych lub/i sprawozdawczych NBP, bądź koniecznych w rocznych sprawozdaniach finansowych. Kasa powinna gromadzić znacznie bardziej szczegółowe dane na temat ryzyka.

X. Identyfikacja, pomiar lub szacowanie i narzędzia wspierające proces zarządzania ryzykiem płynności

Rekomendacja 21

Kasa powinna dysponować wiarygodnym procesem identyfikacji i pomiaru lub szacowania ryzyka płynności. Proces ten powinien obejmować kompleksowe szacowanie przepływów środków pieniężnych z tytułu aktywów, pasywów i pozycji pozabilansowych, szacowanie i ocenę stabilności depozytów, jak również monitorowanie istotnego zaangażowania depozytowego.

21.1. Kasa powinna identyfikować ryzyko płynności, na które jest narażona, oceniając wszystkie istotne pozycje bilansowe i pozabilansowe oraz wpływ zawartych w nich opcji oraz pozostałych ekspozycji na ryzyko nieoczekiwanego zapotrzebowania na płynność, łącznie ze źródłami finansowania kasy i ich wykorzystaniem.

21.2. Kasa powinna zdefiniować kwotę pojedynczego depozytu wobec członka kasy, której przekroczenie kwalifikować będzie depozyt jako istotne zaangażowanie, przy czym każdy depozyt w kwocie przekraczającej 100 tys. zł powinno się uznawać za istotne zaangażowanie depozytowe zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 21 lutego 2014 r. w sprawie informacji sprawozdawczych spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych oraz Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej.

21.3. Kasa powinna rozumieć, jakie zdarzenia mogą mieć wpływ na postrzeganie jej kondycji na rynku, jak i przez opinię publiczną.

21.4. Kasa powinna, w odniesieniu do perspektywy czasowej, w ramach której dokonuje identyfikacji i pomiaru lub szacowania ryzyka płynności, brać pod uwagę różne rodzaje czynników, m.in.:

a) zapotrzebowanie na płynność na bazie dziennej,
b) zdolność pozyskania finansowania w krótko- i średnioterminowych horyzontach do jednego roku,
c) długoterminowe zapotrzebowanie na płynność – powyżej roku,
d) podatność na zdarzenia, działania i strategie, które mogą w sposób znaczący utrudnić zdolność generowania środków pieniężnych w toku codziennej działalności.

21.5. Kasa powinna identyfikować, mierzyć i oceniać swoją pozycję w zakresie ryzyka płynności dla:

a) przyszłych przepływów pieniężnych z tytułu aktywów i pasywów:

- zapewniając prognozy przyszłych przepływów pieniężnych,
- stosując realistyczne założenia dotyczące przyszłych potrzeb w zakresie płynności zarówno krótko-, jak i długoterminowej,
- analizując jakość aktywów,

- dążąc do odpowiedniego zarządzania terminami wpływów i wypływów środków w celu uzyskania odpowiedniego rozkładu terminów rozliczenia dla swoich źródeł finansowania,
- dokonując oceny stabilności źródeł finansowania, czyli tendencji do utrzymywania się rodzajów finansowania w warunkach skrajnych, przy szacowaniu przepływów pieniężnych wynikających ze zobowiązań, takich jak:
    - otrzymane linie kredytowe – kasa powinna oceniać prawdopodobieństwo odnowienia linii oraz możliwość, że finansowanie może być niedostępne w warunkach skrajnych,
    - otrzymanie kredytu lub pożyczki z funduszu kredytowo-inwestycyjnego lub pożyczki z funduszu stabilizacyjnego z Kasy Krajowej – kasa powinna oceniać prawdopodobieństwo finansowania z funduszu kredytowo-inwestycyjnego lub funduszu stabilizacyjnego,
    - depozyty detaliczne – kasa powinna analizować czynniki, które wpływają na ich stabilność: wielkość depozytów (biorąc pod uwagę ryzyko nagłego wycofania istotnych zaangażowań depozytowych), strukturę podmiotową i terminową, kanały depozytowe (np. bezpośrednie, poprzez Internet), poziom zrywalności i odnawialności depozytów,

b) źródeł ryzyka nieoczekiwanego zapotrzebowania na płynność i wartości progowych związanych z pozycjami pozabilansowymi:
    - identyfikując, mierząc i oceniając potencjalne przepływy pieniężne związane z:
        - zobowiązaniami pozabilansowymi,
        - rozszerzeniami mechanizmów płynnościowych dla programów sekurytyzacji i wartości progowych uruchamiających przedterminową spłatę w niektórych transakcjach sekurytyzacji aktywów,

c) jeżeli dotyczy, istotnych walut, w których kasa prowadzi działalność:
    - szacując swoje zagregowane potrzeby płynnościowe w odniesieniu do walut obcych,
    - określając dopuszczalną wielkość luki (niedopasowania) dla każdej waluty, uwzględniając przy tym:
        - swoją zdolność do pozyskania środków finansowych na rynkach walut obcych,
        - prawdopodobny zakres dostępu do alternatywnych źródeł płynności w walutach obcych na rynku krajowym,
        - prawdopodobną wymienialność walut, w których kasa prowadzi aktywną działalność, uwzględniając możliwe pogorszenie lub całkowite zamknięcie zagranicznych rynków, ryzyko nagłych zmian kursów walut lub płynności rynku albo obydwu tych czynników, które mogą nagle rozszerzyć lukę płynności,
    - posiadając świadomość ryzyka oraz zdolność do zarządzania ekspozycjami na ryzyko płynności wynikającymi z korzystania z depozytów w walutach obcych oraz krótkoterminowych linii kredytowych w walutach obcych w celu

finansowania aktywów w walucie krajowej, jak również finansowania aktywów w walucie obcej przy pomocy waluty krajowej,
- negocjując awaryjną linię płynnościową dla określonej waluty lub – jeżeli charakteryzuje się znacznym ryzykiem płynności w tej walucie – opracowując szerszą strategię awaryjną.

21.6. Kasa powinna oceniać poziom wypływów pieniężnych w normalnych warunkach, a następnie szacować zakres zwiększenia tych wypływów w scenariuszach warunków skrajnych, biorąc pod uwagę ryzyko nagłego wycofania istotnych zaangażowań depozytowych.

21.7. Kasa powinna analizować i dokumentować powiązania występujące pomiędzy członkami, których depozyty stanowią istotne zaangażowania, w celu oceny ryzyka jednoczesnego wycofania środków przez takich członków.

21.8. Kasa powinna oceniać prawdopodobieństwo wystąpienia problemów płynnościowych wynikających z uzależnienia od linii kredytowych lub gwarancji przyznanych kasie przez inne podmioty.

21.9. Kasa powinna posiadać szczegółowe informacje o ekspozycji narażonej na ryzyko nieoczekiwanego zapotrzebowania na płynność oraz zdarzeń progowych wynikających ze wszystkich związków ze spółkami specjalnego przeznaczenia, zarówno tych w postaci umowy, jak i o charakterze pozaumownym.

21.10. Pomiar lub szacowanie oraz analiza ryzyka płynności powinny:

a) być dopasowane do charakteru i skali i złożoności działalności oraz profilu ryzyka kasy,
b) uwzględniać przepływy pieniężne wynikające ze wszystkich znaczących aktywów, pasywów i pozycji pozabilansowych,
c) uwzględniać wymogi zrzeszenia w Kasie Krajowej w zakresie determinującym powstanie lub ograniczenie ryzyka płynności,
d) uwzględniać proste metody wyznaczania kosztów płynności, tj. odnoszące się do kosztów odsetkowych pasywów generujących koszty odsetkowe i przychodów odsetkowych z aktywów odsetkowych oraz kosztów pozycji pozabilansowych.

21.11. Kasa powinna stosować szereg zdefiniowanych w procedurach zarządzania ryzykiem płynności i dostosowanych do jej potrzeb narzędzi pomiaru lub wskaźników. Chcąc uzyskać perspektywiczne spojrzenie na ekspozycję kasy na ryzyko płynności, kasa powinna używać wskaźników:

a) opartych na oszacowanych przepływach pieniężnych i określających przyszłe pozycje płynnościowe, z uwzględnieniem rodzajów ryzyka dotyczących pozycji pozabilansowych,
b) oceniających strukturę bilansu.

Wskaźniki te powinny pozwalać na identyfikację słabych punktów zarówno w normalnych, jak i w skrajnych warunkach, w różnych przedziałach czasowych, a także powinny być na bieżąco weryfikowane z wykorzystaniem doświadczenia kasy.

21.12. Miary prospektywne powinny identyfikować:

a) dla normalnych warunków działania – zapotrzebowanie, które może wyniknąć z przewidywanych wypływów w odniesieniu do wykorzystywanych przez kasę źródeł finansowania,

b) dla warunków skrajnych – luki w finansowaniu w różnych przedziałach czasowych, co ma z kolei stanowić podstawę dla ustalania limitów ryzyka płynności i wskaźników wczesnego ostrzegania.

21.13. Pomiar przepływów pieniężnych z tytułu aktywów i pasywów ma na celu identyfikację potencjalnych przyszłych niedopasowań, by kasa mogła oszacować ekspozycję na niedopasowanie (luki płynności) w różnych przedziałach czasowych oraz zidentyfikować źródła płynności w celu pokrycia niedoboru środków lub podjąć decyzję o zagospodarowaniu nadwyżek środków w najbardziej efektywny sposób.

21.14. Pomiar przepływów pieniężnych obejmuje oszacowanie z punktu widzenia płynności przyszłych wpływów kasy oraz przyszłej wartości jej aktywów w stosunku do przyszłych wypływów.

21.15. Kasa powinna dokonywać pomiaru i analizy przyszłych przepływów pieniężnych dla aktywów i pasywów, zobowiązań pozabilansowych, oraz oczekiwanej zdolności do kompensacji niedoborów w narastających przedziałach czasowych w rozbiciu na produkty, przedziały czasowe i waluty, co najmniej raz w miesiącu. Ponadto kasa powinna przygotowywać prognozy alternatywnych scenariuszy obejmujących zarówno warunki normalne, jak i warunki skrajne, w tym warunki kryzysowe oraz powinna dokonywać oszacowań luk płynności kontraktowych, jak również urealnionych.

21.16. Przedziały czasowe dla okresów bliższych powinny być węższe niż dla okresów dalszych. Pozwala to na dokładniejsze ustalenie zapotrzebowania na płynność lub określenie wielkości nadwyżek środków w krótkim okresie.

21.17. Szacunki przepływów pieniężnych służące konstrukcji zarówno kontraktowej, jak i urealnionej luki płynności mogą zostać użyte do obliczenia skumulowanej nadwyżki lub deficytu netto w ramach czasowych przyjętych dla oszacowań płynności.

21.18. Biorąc pod uwagę kluczową rolę założeń w szacowaniu przyszłych urealnionych przepływów pieniężnych, kasa powinna przedsięwziąć działania zmierzające do zapewnienia, że przyjęte założenia są uzasadnione i odpowiednie, udokumentowane oraz okresowo rewidowane i zatwierdzane. Szczególne znaczenie mają założenia dotyczące okresów utrzymywania depozytów na żądanie, aktywów, pasywów i pozycji pozabilansowych o niepewnych przepływach pieniężnych oraz dotyczące dostępności alternatywnych źródeł finansowania w okresie problemów z płynnością. Założenia co do płynności rynku takich pozycji powinny być korygowane zgodnie z warunkami rynkowymi oraz specyficznymi dla kasy okolicznościami.

21.19. Kasa powinna posiadać dostęp do danych statystycznych i historycznych stanowiących podstawę do przeprowadzania szacunków przyszłych przepływów pieniężnych i służących urealnieniu luki płynności (np. zachowania członków w określonych sytuacjach rynkowych, możliwość oceny stabilności źródeł finansowania, uwzględnienie polityki stóp procentowych i powiazań ze stopą inflacji krajowej, wpływu sezonowości na wielkość i strukturę aktywów i pasywów i inne). Istotne znaczenie ma również wiedza i doświadczenie pracowników odpowiedzialnych za ten obszar.

21.20. Na potrzeby zarządzania ryzykiem płynności, kasa powinna przyjmować ostrożną wycenę aktywów. Kasa powinna brać pod uwagę to, iż wartość może ulec pogorszeniu pod wpływem wystąpienia warunków skrajnych na rynku i uwzględnić to przy ocenie realności sprzedaży aktywów i wpływu takiej sprzedaży na pozycję płynnościową kasy.

Rekomendacja 22

Kasa powinna opracować strategię finansowania, która zapewnia dywersyfikację źródeł i okresu finansowania oraz uwzględnia potrzebę dywersyfikacji aktywów. Kasa powinna identyfikować główne czynniki wpływające na jej zdolność do pozyskania finansowania i stale monitorować te czynniki w celu zapewnienia aktualnego oszacowania zdolności pozyskiwania finansowania, uwzględniając proporcjonalność kredytów do depozytów.

22.1. Ryzyko koncentracji może być głównym źródłem ryzyka płynności, ponieważ koncentracja zarówno aktywów, jak i źródeł finansowania może prowadzić do problemów z płynnością. Kasa powinna brać pod uwagę koncentrację aktywów, a także koncentrację źródeł finansowania, która może dotyczyć w szczególności:

a) koncentracji w zakresie jednego, konkretnego rynku lub produktu, np. istotne zaangażowania depozytowe,
b) koncentracji w zakresie dostawców płynności, np. znaczących członków indywidualnych, członków powiązanych,
c) koncentracji terminów wymagalności, zwłaszcza w przypadku nadmiernego polegania na krótkoterminowym finansowaniu długoterminowych kredytów.

22.2. Kasa powinna brać pod uwagę ryzyko koncentracji w zakresie zobowiązań pozabilansowych.

22.3. Za dobrą praktykę w zarządzaniu płynnością należy uznać ograniczanie koncentracji w jednym konkretnym źródle lub terminie finansowania, przy uwzględnieniu charakteru, skali i złożoności działalności oraz profilu ryzyka kasy.

22.4. Jeżeli kasa prowadzi działalność w wielu walutach wymagany jest dostęp do różnych źródeł płynności w każdej z istotnych walut.

22.5. Kasa powinna:

a) posiadać informacje na temat kompozycji, charakterystyk oraz dywersyfikacji swoich aktywów i źródeł finansowania,
b) przeprowadzać regularny przegląd strategii finansowania w świetle jakichkolwiek istotnych zmian w środowisku wewnętrznym i zewnętrznym,
c) monitorować możliwości pozyskania finansowania w celu oceny ich efektywności pod kątem dostarczania płynności w krótkim, średnim i długim okresie.

22.6. Kasa powinna:

a) posiadać w każdym przypadku pełną wiedzę na temat ram prawnych regulujących potencjalną sprzedaż aktywów oraz zapewnić, że dokumentacja niezbędna w celu pozyskania źródeł awaryjnego finansowania w wymaganym czasie, w tym np. sporządzone w formie pisemnej warunki zaciągania kredytów i pożyczek czy pisemne umowy umożliwiające dostęp do środków finansowych w sytuacjach kryzysowych, jest wiarygodna i zgodna z prawem,
b) przyjąć ostrożną ocenę odnośnie do zachowania relacji z dostawcami finansowania w warunkach skrajnych,
c) wziąć pod uwagę wpływ zarówno wahań na rynku, jak i kwestii związanych z ryzykiem reputacji na przepływy pieniężne oraz dostęp do rynków finansowania krótko- i długoterminowego.

22.7. Kasa nie powinna nadmiernie wykorzystywać sekurytyzacji jako źródła płynności, gdyż wiąże się z nią ryzyko niedopasowania otrzymanych przepływów pieniężnych z potrzebami finansowania w warunkach skrajnych.

Rekomendacja 23

Kasa powinna opracować zestaw wskaźników w celu wsparcia procesu zarządzania ryzykiem płynności dla identyfikacji zwiększonego ryzyka lub pojawiających się słabych punktów pozycji płynnościowej czy potencjalnego wzrostu zapotrzebowania na płynność. Wskaźniki wczesnego ostrzegania powinny identyfikować wszelkie negatywne trendy, umożliwiać dokonanie oceny ryzyka i ewentualne podjęcie działań redukujących ekspozycję kasy na nowo powstałe ryzyko.

23.1. Wskaźniki wczesnego ostrzegania mogą być zarówno jakościowe, jak i ilościowe. Mogą one obejmować, lecz nie muszą się ograniczać, do następujących przykładów:

a) gwałtowny wzrost sumy bilansowej, zwłaszcza w zakresie, w jakim finansowany jest zobowiązaniami niestabilnymi,
b) wzrost koncentracji składników zarówno aktywów, jak i pasywów,
c) wzrost niedopasowania terminowego struktury aktywów i pasywów,
d) wzrost niedopasowania walutowego w odniesieniu do istotnych walut,
e) spadek średniej ważonej wymagalności pasywów,
f) powtarzające się przypadki zbliżania do przekroczenia limitów wewnętrznych lub limitów wynikających z ustawy bądź przypadki ich przekraczania,
g) negatywne trendy lub podwyższone ryzyko poszczególnych grup produktów,
h) znaczące pogorszenie wyników, jakości aktywów lub ogólnej sytuacji kasy,
i) pogorszenie wizerunku kasy,
j) wzrost kosztu finansowania,
k) wzrost wypływów środków członków kasy,
l) ograniczenie dostępu do finansowania długoterminowego,
m) trudności w zaciąganiu zobowiązań krótkoterminowych.

23.2. Kasa powinna posiadać wskaźniki wczesnego ostrzegania, które sygnalizują, czy wartości progowe wbudowane w niektóre produkty lub ryzyka nieoczekiwanego zapotrzebowania na płynność mogą się zmaterializować, co mogłoby spowodować konieczność dodatkowego wsparcia płynnościowego produktu lub przeniesienia produktu do bilansu.

Rekomendacja 24

Kasa powinna regularnie przeprowadzać testy warunków skrajnych służące ocenie wpływu czynników z otoczenia wewnętrznego i zewnętrznego kasy na ryzyko płynności.

24.1. Kasa powinna posiadać sporządzone w formie pisemnej i zatwierdzone przez radę nadzorczą kasy zasady przeprowadzania testów warunków skrajnych.

24.2. Do obowiązków zarządu należy:

a) zapewnienie, aby testy warunków skrajnych były analizowane odpowiednio konserwatywnie, bez względu na bieżącą sytuację płynnościową kasy, a więc także wtedy, gdy dostępność płynności jest nieograniczona,

b) zapewnienie, by rezultaty przeprowadzonych testów warunków skrajnych były wykorzystywane w procesie zarządzania ryzykiem, a w szczególności w ramach awaryjnych planów płynności oraz w procesie planowania strategicznego kasy,
c) dokonywanie przeglądu założeń, scenariuszy oraz rezultatów testów warunków skrajnych,
d) regularne raportowanie wniosków z testów warunków skrajnych radzie nadzorczej.

24.3. Kasa powinna przynajmniej raz w roku przeprowadzać testy warunków skrajnych służące identyfikacji i określeniu ilościowemu ekspozycji kasy na możliwe przyszłe napięcia płynnościowe, analizować możliwy wpływ tych napięć na jej przepływy pieniężne, pozycję płynnościową, rentowność i wypłacalność. Kasa powinna posiadać zdolność do zwiększania częstotliwości realizacji testów warunków skrajnych w szczególnych okolicznościach, takich jak niestabilne warunki rynkowe czy też na żądanie nadzoru. Kasa powinna także zapewniać zgodność bieżących ekspozycji z ustalonym apetytem na ryzyko.

24.4. Zakres przeprowadzania testów warunków skrajnych powinien być współmierny do charakteru i skali i złożoności działalności oraz profilu ryzyka kasy.

24.5. Kasa powinna posiadać infrastrukturę umożliwiającą przeprowadzanie testów warunków skrajnych.

24.6. Kasa powinna stosować podejście konserwatywne przy ustalaniu założeń do testów warunków skrajnych.

24.7. W celu identyfikacji i analizy czynników, które mogą znacząco oddziaływać na profil płynnościowy, kasa może badać wpływ zmiany kluczowych założeń na rezultaty analiz scenariuszowych. Tego typu badania mogą dostarczyć dodatkowych informacji w zakresie stopnia podatności kasy na zakłócenia powodowane przez te czynniki.

24.8. W projektowaniu scenariuszy warunków skrajnych powinni brać udział pracownicy różnych jednostek organizacyjnych (a więc nie tylko tych odpowiedzialnych za zarządzanie ryzykiem), w szczególności osoby posiadające wykształcenie ekonomiczne.

24.9. Dla każdego scenariusza kasa powinna zidentyfikować wpływy i wypływy pieniężne i wyznaczyć przepływy pieniężne netto, określić wielkość nadwyżki płynności oraz wartości stosowanych miar płynności.

24.10. W ramach scenariuszy warunków skrajnych kasa powinna testować przynajmniej dotkliwe warunki skrajne o charakterze krótkoterminowym (jeden do dwóch tygodni), jak i mniej dotkliwe, ale utrzymujące się w czasie (jeden do dwóch miesięcy).

24.11. Kasa powinna oceniać adekwatność stosowanych przez siebie założeń w zależności od rodzaju i stopnia dotkliwości scenariuszy.

24.12. Przyjmowane założenia powinny być zgodne z założeniami scenariuszy dla innych rodzajów ryzyka.

24.13. Wybór scenariuszy i ocena adekwatności założeń powinny być udokumentowane.

24.14. Rezultaty testów warunków skrajnych powinny służyć:

a) jako podstawa do podjęcia działań naprawczych bądź mających na celu ograniczenie ekspozycji kasy na ryzyko płynności,
b) do dostosowania profilu płynnościowego kasy do przyjętego apetytu na ryzyko,

c) do oceny adekwatności nadwyżki płynności,
d) jako istotny wkład w proces kształtowania awaryjnego planu płynności kasy oraz określania strategii i taktyki działania na wypadek pojawienia się warunków skrajnych płynności – w zależności od stopnia, w jakim przewidywane deficyty w finansowaniu są większe niż (lub przewidywane nadwyżki są mniejsze niż) te wynikające z apetytu na ryzyko,
e) jako element w procesie planowania strategicznego kasy,
f) jako element codziennej praktyki zarządzania ryzykiem płynności,
g) bezpośrednio do ustalania limitów wewnętrznych,
h) jako podstawa do dostosowywania i ulepszania regulacji wewnętrznych.

24.15. Scenariusze warunków skrajnych powinny podlegać przeglądom co najmniej raz w roku lub z większą częstotliwością w sytuacji zmian warunków rynkowych lub biznesowych, aby zapewnić odpowiednią dla danej kasy specyfikację i stopień dotkliwości. Przeglądy powinny uwzględniać zmiany warunków rynkowych, charakteru, skali i złożoności działalności oraz profilu ryzyka kasy, a także faktyczne doświadczenia kasy w zakresie przezwyciężania warunków skrajnych.

XI. Przeciwdziałanie i ograniczanie ryzyka płynności

Rekomendacja 25

Kasa powinna posiadać zatwierdzone przez zarząd wewnętrzne limity w celu kontroli ekspozycji i podatności na ryzyko płynności. Limity te powinny odzwierciedlać skalę, złożoność prowadzonej działalności kasy, charakter produktów i przyjętych zabezpieczeń oraz apetyt na ryzyko.

25.1. Limity powinny być wykorzystywane do zarządzania płynnością na bazie dziennej w normalnych warunkach.

25.2. Struktura limitów powinna obejmować miary mające zapewnić, że kasa będzie mogła kontynuować działanie pomimo wystąpienia warunków skrajnych na rynku, warunków skrajnych w kasie oraz kombinacji dwóch powyższych scenariuszy. Celem tych miar jest zapewnienie, że w warunkach skrajnych dostępna płynność będzie przewyższać zapotrzebowanie płynnościowe.

25.3. Kasa powinna brać pod uwagę rezultaty testów warunków skrajnych przy ustalaniu wysokości limitów.

25.4. Limity ograniczające ryzyko płynności powinny uwzględniać stosowane w kasie miary i wskaźniki płynności.

25.5. Informacja o przekroczeniu limitów powinna być każdorazowo przedstawiana zarządowi kasy i zawierać przyczynę przekroczenia limitów.

25.6. Kasa powinna rozważyć weryfikację polityki zarządzania ryzykiem płynności w sytuacji, gdy występują liczne przekroczenia limitów. Decyzja o ewentualnej zmianie struktury limitów powinna być uzależniona od tego, czy poziom ponoszonego ryzyka jest akceptowalny.

25.7. Kasa powinna dokonywać regularnych przeglądów limitów oraz procedur podejmowanych w przypadku ewentualnych przekroczeń limitów.

Rekomendacja 26

Kasa powinna posiadać plan awaryjny płynności, który precyzyjnie określa strategię i tryb postępowania w przypadku niedoborów płynności w sytuacjach awaryjnych. Plan powinien być przeglądany co najmniej raz w roku i aktualizowany w oparciu o rezultaty testów warunków skrajnych w celu zapewnienia jego efektywności operacyjnej.

26.1. Kasa powinna posiadać sporządzony w formie pisemnej i zatwierdzony przez zarząd plan awaryjny płynności. Procedury planu awaryjnego powinny być precyzyjne i jednoznaczne.

26.2. Plan powinien określać:

a) działania będące odpowiedzią na poważne zakłócenia w zdolności kasy do terminowego finansowania niektórych lub wszystkich rodzajów działalności po uzasadnionych kosztach,
b) hierarchizację ważności procedur szczegółowo określających kiedy i w jaki sposób każde z działań powinno być uruchomione,
c) czas potrzebny na pozyskanie dodatkowych środków z każdego ze źródeł awaryjnych.

26.3. Plan powinien odnosić się do różnych horyzontów czasowych.

26.4. Scenariusze planu awaryjnego powinny być spójne ze scenariuszami testów warunków skrajnych.

26.5. Plan awaryjny płynności powinien być adekwatny do charakteru, skali i złożoności działalności oraz profilu ryzyka kasy.

26.6. Opracowując plan awaryjny płynności kasa powinna wziąć pod uwagę w szczególności:

a) wpływ sytuacji kryzysowej na rynku na zdolność do sprzedaży lub sekurytyzacji aktywów,
b) jeżeli dotyczy, strukturę walutową pozycji bilansowych i pozabilansowych, w szczególności jeżeli kasa posiada znaczące zaangażowania lub źródła finansowania w jednej z walut obcych,
c) możliwość utraty dostępu do źródeł finansowania,
d) możliwość wystąpienia zakłóceń w systemach płatniczych i rozliczeniowych,
e) wpływ ewentualnych strat i wynikającego z nich spadku kapitału na zdolność kasy do utrzymania relacji, w ramach której pozyskuje finansowanie,
f) wpływ wykorzystania awaryjnych źródeł finansowania na postrzeganie kasy,
g) możliwość skorzystania z instrumentów finansowania oferowanych przez Kasę Krajową, z uwzględnieniem:
   - typu instrumentu,
   - procedur operacyjnych dostępu do środków z Kasy Krajowej,
   - możliwych problemów reputacyjnych związanych z dostępem do tych środków.

26.7. Plan awaryjny płynności powinien odzwierciedlać posiadane przez kasę doświadczenia, wiedzę ekspercką i praktykę rynkową w zakresie przeprowadzania testów warunków skrajnych.

26.8. Plan awaryjny powinien umożliwiać szybkie wykorzystanie narzędzi dostępnych w sytuacji awaryjnej. W tym celu zasady zawarte w planie awaryjnym powinny być

elastyczne, tak aby kasa była w stanie podjąć niezwłoczne działania w różnorodnych sytuacjach awaryjnych.

26.9. Plan awaryjny płynności powinien jednoznacznie i precyzyjnie określać obowiązki i odpowiedzialności, w tym upoważnienie do uruchomienia planu, proces podejmowania decyzji, czas, w jakim należy podejmować poszczególne działania, a także problemy, które powinny być przekazane w zakresie posiadanych upoważnień, zgodnie ze ścieżką podejmowania decyzji.

26.10. Wszyscy pracownicy, którzy są przewidziani w planie awaryjnym do jego realizacji, powinni mieć bezpośredni dostęp do jego aktualnej wersji.

26.11. Plan awaryjny powinien być zintegrowany z ciągłym procesem analizy ryzyka płynności w kasie, założeniami oraz rezultatami testów warunków skrajnych.

26.12. Plany awaryjne płynności powinny być przeglądane i aktualizowane co najmniej raz w roku lub z większą częstotliwością w sytuacji zmian warunków rynkowych lub biznesowych w celu zapewnienia ich skuteczności i operacyjnej wykonalności.

26.13. Plan awaryjny płynności powinien zapewniać skuteczną wewnętrzną koordynację i wymianę informacji pomiędzy różnymi jednostkami organizacyjnymi kasy.

26.14. Plan awaryjny powinien zapewniać skuteczny sposób komunikowania się z podmiotami zewnętrznymi, których działania mogą istotnie wpłynąć na pozycję płynności kasy i mogą różnić się w zależności od źródła problemu.

26.15. Komunikaty powinny zawierać spójną, precyzyjną i jednoznaczną informację przekazywaną w czasie występowania warunków skrajnych, mającą na celu uspokojenie otoczenia kasy i zapewnienie, że kasa panuje nad sytuacją. Plan awaryjny powinien również określać sposób i czas, w jakim należy przekazywać informacje.

Rekomendacja 27

Kasa powinna utrzymywać nadwyżkę wysokiej jakości aktywów płynnych jako zabezpieczenie na wypadek zrealizowania się szeregu scenariuszy warunków skrajnych płynności, włączając w to utratę lub ograniczenie źródeł finansowania.

27.1. Podejście kasy do nadwyżki płynności powinno być dopasowane do jej charakteru, skali złożoności i działalności oraz profilu ryzyka.

27.2. Nadwyżkę wysokiej jakości aktywów płynnych w kasie stanowią w szczególności:

a) gotówka w kasie,
b) środki na rachunkach bieżących w bankach.

27.3. Nadwyżkę aktywów płynnych w kasie stanowią również:

a) rezerwa płynna – rezerwa środków płynnych utrzymywana przez kasę zgodnie z art. 38 ustawy,
b) rezerwa obowiązkowa – rezerwa środków płynnych utrzymywana przez kasę zgodnie z art. 38 ust. 3 i 5 ustawy o Narodowym Banku Polskim,
c) lokaty w Kasie Krajowej lub bankach lub inne instrumenty finansowe o wysokim stopniu płynności i wiarygodności, a w szczególności papiery wartościowe emitowane i gwarantowane przez Skarb Państwa i Narodowy Bank Polski.

XII. Monitorowanie i raportowanie ryzyka płynności

Rekomendacja 28
Kasa powinna aktywnie zarządzać ekspozycją na ryzyko płynności oraz zapotrzebowaniem na finansowanie zarówno w warunkach normalnych, jak i w warunkach skrajnych.

28.1. W kasie powinny funkcjonować procesy zapewniając aktywne monitorowanie i bieżące reagowanie na wszystkie istotne zmiany poziomu ryzyka płynności.

28.2. Kasa powinna wziąć pod uwagę, jak jej narażenie na ryzyko płynności zmienia się wraz z dokonywanymi i otrzymywanymi płatnościami oraz wraz z tym jak zawierane są nowe transakcje.

Rekomendacja 29
Kasa powinna aktywnie monitorować istotne zaangażowania depozytowe.

29.1. Kasa powinna opracować oraz wdrożyć mechanizmy monitorowania depozytów pod kątem zdefiniowanej kwoty istotnego zaangażowania depozytowego i w razie potrzeby podjąć działania ograniczające ryzyko płynności związane z tymi depozytami.

29.2. Istotne zaangażowania depozytowe powinny być monitorowane na bieżąco, a także uwzględniane w sporządzanych cyklicznie raportach i analizach dotyczących ryzyka płynności.

29.3. Kasa powinna monitorować powiązania występujące pomiędzy członkami, których depozyty stanowią istotne zaangażowania.

Rekomendacja 30
Kasa powinna posiadać rzetelny i wiarygodny system informacji zarządczej.

30.1. System informacji zarządczej powinien:

a) zapewniać zarządowi, radzie nadzorczej i właściwym pracownikom bieżącą i prospektywną informację na temat pozycji płynnościowej kasy,
b) dawać możliwość obliczenia pozycji płynności we wszystkich istotnych walutach, w których kasa prowadzi działalność,
c) posiadać zdolność do obliczenia pozycji płynnościowej na bazie dziennej, dla krótszych horyzontów czasowych oraz dla dłuższych okresów,
d) umożliwiać dostarczenie bardziej szczegółowych i aktualnych informacji w warunkach skrajnych,
e) ujmować wszystkie źródła ryzyka płynności, w tym rodzaje ryzyka warunkowego wraz z powiązanymi wartościami progowymi i te wynikające z nowych rodzajów działalności,
f) być stosowany w bieżącym zarządzaniu ryzykiem płynności w celu monitorowania zgodności z polityką, procedurami i limitami kasy,
g) pozwalać na monitorowanie, czy kasa dysponuje wystarczającymi aktywami płynnymi na ewentualność wystąpienia oczekiwanych i nieoczekiwanych potrzeb płynnościowych.

30.2. Dla ułatwienia monitorowania ryzyka płynności w kasie powinien zostać uzgodniony zestaw kryteriów sprawozdawczych określający zakres, tryb i częstotliwość raportowania oraz osoby odpowiedzialne za przygotowanie sprawozdań.

30.3. Raportowanie miar ryzyka powinno mieć wysoką częstotliwość, np.: dzienne raportowanie do osób odpowiedzialnych za zarządzanie ryzykiem płynności, na każdym posiedzeniu zarządu w normalnych warunkach rynkowych oraz zwiększoną częstotliwość raportowania w razie wystąpienia sytuacji kryzysowej.

30.4. Raportowanie powinno zawierać porównanie bieżących ekspozycji płynnościowych z ustalonymi limitami w celu identyfikacji pojawiającej się presji na limity lub ich przekroczeń. Przekroczenia limitów ryzyka płynności powinny być raportowane, a wartości progowe i wytyczne związane z raportowaniem do zarządu i rady nadzorczej oraz organów nadzoru dokładnie określone.

Ryzyko koncentracji

XIII. Identyfikacja, pomiar lub szacowanie i narzędzia wspierające proces zarządzania ryzykiem koncentracji

Rekomendacja 31
Kasa powinna dysponować wiarygodnym i skutecznym procesem identyfikacji i pomiaru lub szacowania ryzyka koncentracji.

31.1. Kasa powinna identyfikować ryzyko koncentracji, na które jest narażona:

a) uwzględniając wszystkie istotne dla kasy czynniki ryzyka koncentracji:
b) oceniając wszystkie istotne koncentracje w pozycjach bilansowych i pozabilansowych,
c) stosując metody i narzędzia umożliwiające systematyczną identyfikację ryzyka koncentracji,
d) uwzględniając ryzyko koncentracji wynikające ze specyfiki produktowej ekspozycji, np. produkty objęte sekurytyzacją,
e) biorąc pod uwagę rozwój sytuacji gospodarczej i sytuacji na rynkach finansowych oraz działania ich uczestników,
f) wykorzystując testy warunków skrajnych.

31.2. Na potrzeby zarządzania ryzykiem koncentracji, kasa powinna zdefiniować kwotę ekspozycji kredytowej, której przekroczenie będzie kwalifikować ekspozycję jako wysokokwotową, przy czym każdą ekspozycję w kwocie przekraczającej 100 tys. zł lub powyżej 10% udziału w funduszach własnych powinno uznawać się za ekspozycję wysokokwotową.

31.3. Kasa powinna gromadzić możliwie obszerne informacje jakościowe dotyczące zależności biznesowych lub ekonomicznych swoich członków, które mogą prowadzić do ustalenia wzajemnych powiązań, stanowiących przesłankę do utworzenia grupy powiązanych członków. Kasa powinna wykazać się tym większą starannością w gromadzeniu informacji umożliwiających identyfikację grup powiązanych członków, im większa jest ekspozycja kredytowa kasy wobec danego członka. W szczególności kasa powinna analizować i dokumentować powiązania pomiędzy wszystkimi członkami, wobec których posiada ekspozycje wysokokwotowe.

31.4. Kasa powinna identyfikować ryzyko koncentracji w procesie planowania nowej działalności obejmującej wprowadzenie i rozwój nowych produktów i usług oraz istotne zmiany dotychczasowych produktów i usług.

31.5. Kasa powinna stosować narzędzia pomiaru ryzyka koncentracji zdefiniowane w procedurach zarządzania ryzykiem koncentracji, proporcjonalne do wielkości i złożoności kasy oraz dostosowane do jej potrzeb.

31.6. Stosowane przez kasę miary lub wskaźniki ryzyka koncentracji mogą przykładowo obejmować:

a) największe ekspozycje kredytowe według wartości bezwzględnej lub w relacji do wybranej podstawy, np. portfela ekspozycji, kapitału i innych,

b) największe ekspozycje kredytowe wobec poszczególnych członków lub grup powiązanych członków oraz członków prowadzących tę samą działalność lub dokonujących obrotu tymi samymi towarami – co do wartości bezwzględnej lub w relacji do wybranej podstawy,
c) koncentracje ekspozycji kredytowych denominowanych w tej samej walucie lub indeksowanych do tej samej waluty,
d) koncentracje z tytułu stosowanych technik ograniczenia ryzyka kredytowego,
e) koncentracje w ramach poszczególnych produktów,
f) koncentracje w ramach poszczególnych sektorów gospodarki i regionów gospodarczych,
g) wskaźniki przestrzegania limitów.

31.7. Pomiar lub szacowanie ryzyka koncentracji powinny:

a) umożliwiać rzetelną i terminową ocenę wpływu ryzyka koncentracji na wyniki finansowe/rentowność, wypłacalność, płynność i zgodność z wymogami regulacyjnymi kasy,
b) być dostosowane do charakteru, skali i złożoności działalności kasy,
c) podlegać regularnym przeglądom z uwagi na zmiany w otoczeniu zewnętrznym, zmiany profilu ryzyka kasy, a także obecną i przewidywaną działalność kasy.

31.8. Kasa powinna posiadać odpowiednie systemy wewnętrzne, bazy danych oraz narzędzia analityczne wspierające pomiar lub szacowanie ryzyka koncentracji.

31.9. Kasa powinna dokonywać pomiaru lub szacowania ryzyka koncentracji w normalnych warunkach, a następnie szacować zakres zwiększania się ryzyka w scenariuszach warunków skrajnych.

31.10. Kasa powinna dokonywać pomiaru lub szacowania i analizy ryzyka koncentracji w sposób ostrożny, zdając sobie sprawę z podstawowych ograniczeń i założeń zasad pomiaru.

<u>Rekomendacja 32</u>
Kasa powinna przeprowadzać testy warunków skrajnych służące ocenie wpływu czynników z otoczenia wewnętrznego i zewnętrznego kasy na ryzyko koncentracji.

32.1. Kasa powinna posiadać sporządzone w formie pisemnej i zatwierdzone przez radę nadzorczą kasy zasady przeprowadzania testów warunków skrajnych.

32.2. Kasa powinna posiadać infrastrukturę umożliwiającą przeprowadzanie testów warunków skrajnych.

32.3. Zakres i rodzaj przeprowadzanych testów warunków skrajnych powinien być proporcjonalny do charakteru, skali i złożoności działalności kasy.

32.4. Do obowiązków zarządu należy:

a) zapewnienie, aby testy warunków skrajnych były analizowane odpowiednio konserwatywnie,
b) zapewnienie, by rezultaty przeprowadzonych testów warunków skrajnych były wykorzystywane w procesie zarządzania ryzykiem, a w szczególności w procesie zarządzania kapitałowego kasy, jak również w procesie planowania strategicznego kasy,

c) dokonywanie przeglądu założeń, scenariuszy oraz rezultatów testów warunków skrajnych,
d) regularne raportowanie wniosków z testów warunków skrajnych radzie nadzorczej.

32.5. Kasa powinna przynajmniej raz w roku przeprowadzać testy warunków skrajnych służące identyfikacji i określeniu ilościowemu ekspozycji kredytowych narażonych na ryzyko koncentracji. Kasa powinna posiadać zdolność do zwiększania częstotliwości przeprowadzania testów warunków skrajnych w szczególnych okolicznościach, takich jak niestabilne warunki rynkowe, czy też na żądanie nadzoru.

32.6. Założenia powinny być zgodne z założeniami scenariuszy dla innych rodzajów ryzyka.

32.7. W celu identyfikacji i analizy czynników ryzyka koncentracji kasa może badać wpływ zmiany kluczowych założeń na rezultaty analiz scenariuszowych. Tego typu badania mogą dostarczyć dodatkowych informacji w zakresie stopnia podatności kasy na zakłócenia powodowane przez te czynniki.

32.8. Wybór scenariuszy i ocena adekwatności założeń powinny być udokumentowane.

32.9. Wykorzystanie testów warunków skrajnych jako metody identyfikacji ryzyka koncentracji nie oznacza, że testy powinny być przeprowadzane wyłącznie dla celów zarządzania ryzykiem koncentracji.

32.10. Scenariusze testów warunków skrajnych powinny podlegać przeglądom co najmniej raz w roku lub z większą częstotliwością w sytuacji zmian warunków rynkowych lub biznesowych, aby zapewnić odpowiednią dla danej kasy specyfikację i stopień dotkliwości. Przeglądy powinny uwzględniać zmiany warunków rynkowych, znaczenia systemowego, charakteru, skali i złożoności działalności oraz profilu ryzyka kasy, a także faktyczne doświadczenia kasy w zakresie radzenia sobie w sytuacjach skrajnych.

32.11. Testy warunków skrajnych w odniesieniu do ryzyka koncentracji powinny:

a) obejmować bilansowe i pozabilansowe ekspozycje kredytowe kasy,
b) pozwalać na ocenę stosowanych metod pomiaru lub szacowania ryzyka koncentracji przez kasę,
c) uwzględniać koncentracje w poszczególnych sektorach gospodarki i regionach geograficznych,
d) uwzględniać powiązania pomiędzy członkami kasy, które mogą wykraczać poza powiązania sektorowe lub geograficzne.

32.12. Testy warunków skrajnych w odniesieniu do ryzyka koncentracji obejmują co najmniej charakter działalności kasy, ryzyko związane z jej działalnością biznesową, oferowanymi produktami i stopień podatności na warunki skrajne.

32.13. Rezultaty testów warunków skrajnych powinny służyć:

a) jako podstawa do podjęcia działań naprawczych bądź mających na celu ograniczenie narażenia kasy na ryzyko koncentracji,
b) jako element w procesie planowania strategicznego kasy,
c) jako element w procesie zarządzania kapitałowego kasy,
d) jako element praktyki zarządzania ryzykiem koncentracji,
e) do ustalania limitów i innych mechanizmów ograniczania ryzyka,
f) jako podstawa do dostosowywania i ulepszania regulacji wewnętrznych.

XIV. Przeciwdziałanie i ograniczanie ryzyka koncentracji

Rekomendacja 33

Kasa powinna stosować zatwierdzone przez zarząd limity ograniczające ryzyko koncentracji, odnoszące się do całego portfela oraz poszczególnych rodzajów ekspozycji kredytowych, w tym do ekspozycji wysokokwotowych. Limity te powinny odzwierciedlać charakter, skalę i złożoność działalności kasy oraz apetyt na ryzyko.

33.1. Przyjęty poziom limitów ograniczających ryzyko koncentracji powinien być udokumentowany.

33.2. Limity ograniczające ryzyko koncentracji powinny obejmować pozycje pozabilansowe i bilansowe, w tym ekspozycje wysokokwotowe.

33.3. Limity ograniczające ryzyko koncentracji powinny uwzględniać stosowane w kasie miary i wskaźniki odzwierciedlające zarówno normalne, jak i skrajne warunki.

33.4. Kasa powinna w szczególności rozważyć przyjęcie limitów ograniczających ryzyko wynikające z koncentracji ekspozycji kredytowych wobec:

a) poszczególnych członków oraz grup powiązanych członków,
b) członków kasy działających w tym samym sektorze gospodarki oraz członków prowadzących tę samą działalność gospodarczą lub dokonujących obrotu tymi samymi towarami,
c) poszczególnych produktów lub walut.

33.5. W celu właściwego ustalenia limitów ograniczających ryzyko koncentracji kasy powinna zapewnić sobie dostęp do odpowiednich, wiarygodnych informacji ekonomicznych i ogólnorynkowych (np. wskaźniki makroekonomiczne, branżowe, informacje dotyczące trendów gospodarczych z uwzględnieniem projekcji wysokości stóp procentowych, kursów wymiany).

33.6. Informacja o przekroczeniu limitów powinna być każdorazowo przedstawiana zarządowi kasy i zawierać przyczynę przekroczenia limitów.

33.7. Kasa powinna rozważyć weryfikację polityki zarządzania ryzykiem koncentracji w sytuacji, gdy występują liczne przekroczenia limitów. Decyzja o ewentualnej zmianie struktury limitów powinna być uzależniona od tego, czy poziom ponoszonego ryzyka jest akceptowalny oraz od ewentualnych zmian sytuacji w regionie, sektorze gospodarki itp.

33.8. Kasa powinna dokonywać regularnych przeglądów limitów oraz procedur stosowanych w przypadku ewentualnych przekroczeń limitów.

Rekomendacja 34

Kasa powinna zapewniać, że stosowane mechanizmy ograniczania ryzyka są adekwatne, wykonalne i w pełni zrozumiałe przez właściwych pracowników. Kasa powinna upewnić się, że podczas ograniczenia ryzyka koncentracji, biorąc pod uwagę charakter i jakość mechanizmów ograniczających ryzyko, nie polega w nadmiernym stopniu na tych mechanizmach, zastępując tym samym jeden rodzaj koncentracji innym. Stosowane

przez Kasę mechanizmy ograniczania ryzyka nie powinny prowadzić do rozszerzania zakresu działalności Kasy o obszary działalności, o których Kasa nie posiada odpowiedniej wiedzy lub niezgodnych z akceptowalnym poziomem ryzyka.

34.1. Kasa powinna opracować zestaw wskaźników wczesnego ostrzegania w celu wsparcia procesu zarządzania ryzykiem koncentracji. Wskaźniki te powinny identyfikować wszelkie negatywne trendy, umożliwiać dokonanie oceny ryzyka i ewentualne podjęcie działań ograniczających narażenie kasy na nowo powstałe ryzyko.

34.2. Działania ograniczające narażenie kasy na ryzyko koncentracji mogą obejmować przykładowo:

a) ograniczanie zawierania dalszych transakcji z danym członkiem lub grupą powiązanych członków,
b) obniżenie limitów w zakresie ryzyka koncentracji,
c) dywersyfikację aktywów,
d) sprzedaż niektórych aktywów,
e) zmianę strategii w taki sposób, aby przeciwdziałała nadmiernej koncentracji,
f) dywersyfikację w zakresie przyjmowanych rodzajów zabezpieczeń.

34.3. Kasa powinna określić, jakie mechanizmy ograniczania ryzyka mogą okazać się skuteczne w sytuacji wystąpienia na rynku warunków skrajnych.

34.4. Kasa powinna dokonać analizy, czy zastosowanie danej metody ograniczania ryzyka koncentracji może wiązać się z powstaniem ryzyka koncentracji w innym obszarze.

34.5. Kasa powinna aktywnie zarządzać ryzykiem koncentracji w celu ograniczenia niepożądanej koncentracji ekspozycji kredytowych, biorąc jednak pod uwagę, że tego rodzaju aktywne zarządzanie może powodować kolejne ryzyka.

XV. Monitorowanie i raportowanie w zakresie ryzyka koncentracji

Rekomendacja 35

Kasa powinna posiadać system monitorowania ryzyka koncentracji, umożliwiający pozyskiwanie w szybki sposób informacji zarządczej i szybką reakcję kasy na zaistniałe zagrożenia.

35.1. Kasa powinna dysponować rzetelnymi i kompleksowymi zasadami w zakresie monitorowania i raportowania ryzyka koncentracji, ułatwiającymi efektywne podejmowanie decyzji. Mogą one stanowić część funkcjonujących w kasie zasad monitorowania i raportowania.

35.2. W kasie powinny funkcjonować procesy zapewniające aktywne monitorowanie i bieżące reagowanie na istotne zmiany poziomu ryzyka koncentracji.

35.3. Kasa powinna monitorować powiązania występujące pomiędzy członkami, wobec których posiada ekspozycje kredytowe.

35.4. Kasa powinna na bieżąco dokonywać oceny i dostosowywać swoją działalność do celów strategicznych, by uniknąć nagromadzenia niepożądanych długoterminowych koncentracji ryzyka.

35.5. Kasa powinna przeprowadzać regularne analizy ekspozycji kredytowych, w tym analizy trendów, i uwzględniać wyniki tych analiz podczas tworzenia i weryfikacji prawidłowości procedur i limitów, wskaźników wczesnego ostrzegania lub innych mechanizmów ograniczania ryzyka koncentracji.

35.6. System monitorowania ryzyka koncentracji powinien umożliwiać generowanie informacji i raportów pozwalających zarządowi kasy prawidłowo wypełniać swoje obowiązki związane z zarządzaniem ryzykiem. Jakość, szczegółowość oraz częstotliwość gromadzonych i prezentowanych analiz powinna umożliwiać określenie przez zarząd kasy, czy i w jakim stopniu realizowana jest polityka kasy w zakresie zarządzania ryzykiem koncentracji.

Rekomendacja 36
Kasa powinna monitorować ekspozycje wysokokwotowe.

36.1. Kasa powinna dokonywać regularnego przeglądu jakości ekspozycji wysokokwotowych i w razie potrzeby podejmować odpowiednie działania ograniczające ryzyko koncentracji tych ekspozycji.

36.2. Kasa powinna monitorować powiązania występujące pomiędzy członkami, wobec których posiada ekspozycje wysokokwotowe.

Rekomendacja 37
Kasa powinna posiadać rzetelny i wiarygodny system informacji zarządczej w obszarze ryzyka koncentracji.

37.1. Kasa powinna posiadać zasady raportowania w obszarze ryzyka koncentracji. Zasady te powinny zapewnić dostarczanie dokładnych i kompleksowych informacji pozwalających na ocenę ryzyka koncentracji oraz umożliwiających podejmowanie odpowiednich działań naprawczych lub zapobiegających.

37.2. Sprawozdania powinny zawierać odpowiednie informacje, stosownie do struktury limitów, charakteru oraz skali i złożoności działalności kasy.

37.3. Określając zakres i częstotliwość raportowania kasa powinna uwzględniać istotność i charakter czynników ryzyka, w szczególności w odniesieniu do ich zmienności, poziom apetytu na ryzyko, profil ryzyka oraz zmiany w otoczeniu kasy, przy czym raporty te powinny być przekazywane zarządowi kasy z częstotliwością co najmniej kwartalną.

37.4. Zakres raportowania powinien w szczególności obejmować:

a) analizę jakościową, pozwalającą na ocenę charakteru powiązań pomiędzy ekspozycjami kredytowymi determinujących narażenie na ryzyko koncentracji, i ilościową, wykorzystującą odpowiednie narzędzia i metody pomiaru lub szacowania ryzyka koncentracji,
b) informację na temat najważniejszych czynników ryzyka koncentracji i zastosowanych mechanizmów podjętych w celu ograniczania lub zapobiegania ryzyku,
c) informację na temat wykorzystania i przestrzegania przyjętych limitów koncentracji,

d) rezultaty testów warunków skrajnych.

Spis treści

Wstęp ... **2**

Słowniczek pojęć ... **6**

Spis rekomendacji ... **10**

Rekomendacje odnoszące się do wszystkich rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji ... **16**

I. Zarząd i rada nadzorcza ... 16

II. Kontrola wewnętrzna ... 19

Rekomendacje dotyczące rodzajów ryzyka uwzględnionych w Rekomendacji ... **20**

Ryzyko operacyjne ... **20**

III. Zarząd i rada nadzorcza ... 20

IV. Identyfikacja, pomiar, ocena i narzędzia wspierające proces zarządzania ryzykiem operacyjnym ... 23

V. Przeciwdziałanie i ograniczanie ryzyka operacyjnego ... 27

VI. Monitorowanie i raportowanie ryzyka operacyjnego ... 30

Ryzyko stopy procentowej ... **33**

VII. Identyfikacja, pomiar, ocena i narzędzia wspierające proces zarządzania ryzykiem stopy procentowej ... 33

VIII. Przeciwdziałanie i ograniczanie ryzyka stopy procentowej ... 36

IX. Monitorowanie i raportowanie ryzyka stopy procentowej ... 37

Ryzyko płynności ... **38**

X. Identyfikacja, pomiar lub szacowanie i narzędzia wspierające proces zarządzania ryzykiem płynności ... 38

XI. Przeciwdziałanie i ograniczanie ryzyka płynności ... 45

XII. Monitorowanie i raportowanie ryzyka płynności ... 48

Ryzyko koncentracji ... **50**

XIII. Identyfikacja, pomiar lub szacowanie i narzędzia wspierające proces zarządzania ryzykiem koncentracji ... 50

XIV. Przeciwdziałanie i ograniczanie ryzyka koncentracji ... 53

XV. Monitorowanie i raportowanie w zakresie ryzyka koncentracji ... 54